

Specialeafhandling

Forfatter(e):

Titel:

Emnebeskrivelse (max. 6 linjer):

Vejleder:

Afleveret den:

Karakter:

Antal studieenheder:

2 3

Antal tegn:

Må gerne benyttes på JurLab med karakter

Må ikke benyttes på JurLab

Indhold

1 . Indledning.....	1
1.1. Forord og problemformulering.....	1
1.1.1. Problemformulering.....	2
1.1.2. Afgrænsning.....	2
1.2. Kildekritik og metodiske overvejelser.....	3
1.2.2. Oplysninger om behandlingsforløb.....	3
1.2.1. Domsmateriale.....	4
2 . Den grønlandske kriminalret.....	5
2.1. Domstolssystemet i Grønland.....	5
2.2. Den grønlandske kriminallov.....	6
2.2.1. Den Juridiske Ekspedition 1948.....	6
2.2.2. Kriminallovens bestemmelser om foranstaltninger for psykisk abnorme lovovertrædere.....	7
2.2.2.1. Anstaltsanbringelse af ikke-sindssyge.....	7
2.2.2.2. Foranstaltninger over for sindssyge.....	7
2.2.2.3. Kriminalforsorgens rolle.....	11
2.2.2.4. Ændring af foranstaltning.....	11
2.2.2.5. Prøvelse.....	12
3 . Hjemtagelse.....	14
3.1. Myndighedssamarbejde.....	14
3.2. Forsinket hjemtagelse.....	16
4 . Forhold under ophold i Danmark.....	19
4.1. Forhold på afdelingen.....	19
4.2. Retsgrundlag under opholdet i Danmark.....	20
4.3. Kontakt til pårørende.....	22
4.3.1. Udgang.....	22
4.3.2. Besøg.....	24
4.3.3. Kontakt via telefon og internet.....	24
4.4. Ferierejser, hjemmelsspørgsmål.....	24
4.5. Ferierejser – konkrete bevillinger og kritik af mangel herpå.....	27

5. Vurdering i forhold til EMRK	28
5.1. Konventionens gyldighed i Grønland	28
5.2. Artikel 3	29
5.2.1. Analyse af artikel 3	33
5.3. Artikel 5	35
5.3.1. Artikel 5, stk. 1, litra e.....	36
5.3.2. Artikel 5, stk. 4.....	38
5.3.3. Analyse af artikel 5	40
5.3.3.1. Udskrivning inden "rimelig tid"	41
5.3.3.2. Løbende prøvelse af frihedsberøvelsen	42
5.3.3.3. Domstolens karakter af et kompetent prøvelsesorgan.....	42
5.4. Artikel 8	43
5.4.1. Artikel 8, stk. 2.....	46
5.4.2. Analyse af artikel 8, stk. 2	47
6. Sammenfatning og konklusion.....	49
English Summary	52
Kildeliste	
Bilag	

1 . I n d l e d n i n g

1.1. Forord og problemformulering

Grønland var frem til 1953 en dansk koloni. Ved ændringen af den danske grundlov den 5. juni 1953 fik Grønland status som en dansk amtskommune. Efter en vejledende folkeafstemning den 17. januar 1979 fik Grønland hjemmestyre med virkning fra den 1. maj 1979.¹ Grønland er således – ligesom Færøerne – en del af det danske rige og indgår i det danske rigsfællesskab.

Med ikrafttræden af lov om Grønlands Hjemmestyre overførtes den politiske, økonomiske og forvaltningsmæssige kompetence i forhold til en række opgaver fra de danske myndigheder til de grønlandske, der dermed overtog ansvaret herfor. Fra denne dato var det derfor Grønlands Hjemmestyre, som besad såvel den lovgivende som den udøvende myndighed i forhold til disse opgaver.

Op gennem 1980'erne og starten af 1990'erne fik hjemmestyret overført ansvaret for yderligere meget store og komplicerede områder, herunder sundhedsvæsenet, som overgik i 1992. Dog har den danske stat stadig ansvar for bl.a. politi, retsvæsen og kriminalforsorg, og disse områder varetages stadig af rigsmyndighederne, enten via danske love, som sættes i kraft for Grønland ved kongelig anordning, eller gennem særlige folketingslove for Grønland – herunder Grønlands kriminal- og retsplejelov.

Grønlands Hjemmestyres økonomi er baseret på egne indtægter i form af skatter og afgifter samt et bloktilskud fra den danske stat. Tilskuddet er (før fremskrivning til nutidsværdi) svarende til det beløb, som staten havde anvendt på områderne i årene forud for afgivelsen af de områder, der blev overført til grønlandsk selvforvaltning.²

Det grønlandske retssystem, som således stadig er et rigsanliggende, blev fra 1994 genstand for en større undersøgelse og revurdering, idet den Grønlandske Retsvæsenkommission her blev nedsat af den danske regering og det grønlandske hjemmestyre i fællesskab på baggrund af en tiltagende kritik af forholdene i Grønland. Arbejdet hermed varede 11 år, og kommissionen afgav betænkning i 2004.³

Betænkningen – et ganske omfattende værk, som tæller mere end 2.000 sider – omfatter også en gennemgang af de efterhånden velkendte problemstillinger i forbindelse med nedsendelse af grønlandske lovovertrædere til forvaring i Danmark. Indretningen af det psykiatriske behandlingssystem og samarbejdet herom

¹ Ved lov nr. 577 af 29. november 1978.

² Statsministeriets vejledning nr. 143 af 3. juli 2001, om behandling af sager vedrørende Grønland og om retningslinier for ministeriers og styrelses forhold til Grønland.

³ Retsvæsenkommissionens betænkning, s. 13 ff.

med danske institutioner har dog, siden sundhedsområdet i 1992 overgik til hjemmestyret, henhørt under dette og har derfor ikke været omfattet af kommissoriet. Der ses ej heller andre fremstillinger, som belyser området fyldestgørende.

Jeg har derfor i forhold til personer, som er dømt til behandling eller anbringelse på psykiatrisk hospital i Danmark efter den grønlandske kriminallovs § 113, fundet det relevant at undersøge, hvorledes processen i perioden fra tidspunktet op til dom til den efterfølgende hjemtagelse efter endt behandling i Danmark forløber – både med hensyn til hjemmelsspørgsmål og til de forhold af mere praktisk karakter, som gør sig gældende undervejs.

1.1.1. Problemformulering

Dette har ledt mig til følgende problemformulering:

I forhold til de grønlandske retspsykiatriske patienter, som nedsendes til behandling eller anbringelse på psykiatrisk hospital i Danmark efter dom, jf. kriminallovens § 113, stk. 1, foretages en kortlægning af udvalgte hjemmelmæssige og praktiske problemer, som forløbet – fra oplysning af sagen forud for dom til den endelige hjemsendelse til Grønland – giver anledning til. Foreneligheden af visse aspekter af denne praksis med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikler 3, 5 og 8 søges herefter tillige undersøgt.

1.1.2. Afgrænsning

Afhandlingen falder naturligt i to dele med udgangspunkt i kriminallovens § 113 henholdsvis forholdet til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK).

Første del indeholder en afdækning og en beskrivelse af regelgrundlaget og det praktiske forløb for de dømte før, under og umiddelbart efter opholdet i Danmark med udgangspunkt i kriminallovens § 113. Der vil af definitionshensyn tillige kort blive redegjort for tilgrænsende bestemmelser. Visse af omstændighederne i relation til denne redegørelse rejser bl.a. spørgsmål i forhold til foreneligheden med de nævnte bestemmelser i EMRK, og de omstændigheder, som ses mest problematiske i forhold hertil, vil blive behandlet i anden del.

Det har under arbejdet været overvejet at inddrage en vurdering af forholdene i relation til EMRK artikel 14 og det her indeholdte forbud mod diskrimination, bl.a. på baggrund af tilhørighed til et nationalt mindretal. Det er dog henset til disponeringen af det tilladte format ikke fundet hensigtsmæssigt at medtage denne vurdering i afhandlingen. Desuden er problemstillinger vedrørende forholdet til Danmarks øvrige folkeretlige forpligtelser samt grundlovmæssige og forvaltningsretlige garantier heller ikke medtaget.

De udviklingshæmmede lovovertrædere, som også er omfattet af § 113, vil ikke blive omtalt nærmere. Afhandlingen er således begrænset til de sindssyge.

Mere retspolitiske overvejelser i forhold til konsekvenser og hensigtsmæssighed af de mere overordnede aspekter af de postkoloniale samfunds- og retsstrukturer er ikke inddraget. Tillige er en række af de problemstillinger, som opstår i relation til de § 113-dømte, ofte af en mere generel karakter, som gør sig gældende for hele det grønlandske retsvæsen, og som bunder i fx sprog- og kulturforskelle. Disse er for manges vedkommende udførligt beskrevet og vurderet i Retsvæsenkommissionens betænkning, hvorfor jeg har fundet det unødvendigt at gentage disse overvejelser.

Desuden er de tiltag, som hidtil er gjort i relation til at hjemtage den psykiatriske behandling og anbringelse til Grønland, alene kort berørt. I øvrigt har bestræbelserne (endnu) ikke båret frugt.

1.2. Kildekritik og metodiske overvejelser

Allerede fra den indledende fase af arbejdet med afhandlingen stod det klart, at der var tale om et ganske uopdyrket retsområde, og at det ville være særdeles vanskeligt og til tider umuligt at fremskaffe de nødvendige oplysninger. Dette har vist sig kendetegnende for hele forløbet. Baggrunden herfor er dels den omstændighed, at mange af oplysningerne forefindes hos myndigheder og institutioner i Grønland, som ikke altid har været at formå til at besvare henvendelser og forespørgsler – og dels, at der, for så vidt angår mange oplysninger vedrørende de nærmere omstændigheder omkring konkrete behandlingsforløb, er tale om følsomme personoplysninger, som ikke kan videregives uden samtykke fra de berørte. Hertil bemærkes, at de adspurgte myndigheder – forståeligt nok - ikke har været villige til at foretage anonymisering af det omfattende journalmateriale.

1.2.1. Oplysninger om behandlingsforløb

Blandt andet med henblik på at fremskaffe disse oplysninger foretog jeg i juli 2005 et besøg på afdeling R3 på Risskov Psykiatriske Hospital, hvor behandlingen og anbringelsen af de nedsendte grønlandere pt. finder sted. Besøget blev foretaget med ledsagelse af Henriette Kjær, som er bistandsværgekoordinator for både de nedsendte retspsykiatriske patienter og for de grønlandske forvaringsdømte, som er anbragt i Anstalten ved Herstedvester. Jeg havde hertil medbragt fortrykte samtykkeerklæringer, hvilke jeg forestillede mig via den ansvarlige overlæge Bodil Landbo at kunne formidle til de indlagte – og via Henriette Kjær til de personer, som allerede var sendt tilbage til Grønland. Dette viste sig dog af forskellige årsager, herunder behandlingshensyn og vanskeligheder med at lokalisere de personer, som var rejst tilbage til deres hjemstavn, desværre ikke muligt. Desuden var der under besøget på afdelingen af hensyn til de berørte ikke adgang til at foretage besigtigelse af patientstuer eller til at gennemføre samtaler med de indlagte.

Det fremstår således som en mulig fejlkilde, at jeg ikke har haft adgang til journalmateriale vedrørende de dømte, og at mange af de juridisk relevante forhold i relation til forløbene for de indlagte således bygger på oplysninger modtaget fra bl.a. personalet på Risskov Psykiatriske Hospital. De nærmere omstændigheder vedrørende indhentelse af de konkrete oplysninger fremgår af kildehenvisningerne i noterne.

Bodil Landbo fratrådte sin stilling som overlæge på afsnittet i februar 2005 og har siden alene været tilknyttet hospitalet på konsulentbasis. Visse oplysninger herfra er derfor herefter modtaget fra administrerende overlæge Trine Arngrim.

1.2.2. Domsmateriale

I forhold til den anvendte praksis fra Grønlands Landsret og fra kredsretterne i Grønland skal nævnes, at der ikke findes deciderede domssamlinger eller praksisoversigter herfra. Der har tidligere været offentliggjort et begrænset udvalg af praksis fra de grønlandske domstole i Tidsskrift for Grønlands Retsvæsen, men udgivelsen af tidsskriftet og optrykning af afgørelser har desværre været meget uregelmæssig. Praktikere har dog efter konkret anmodning kunnet få udleveret anonymiserede domsudskrifter vedrørende bestemte bestemmelser i bl.a. kriminalloven. Grønlands Landsret har i den forbindelse påbegyndt et projekt med systematisk indsamling, katalogisering og anonymisering af landsrettens domme i kriminalsager. Det er hensigten, at projektet på længere sigt skal munde ud i en offentligt tilgængelig domsdatabase med udvalgte afgørelser, men denne er altså ikke på nuværende tidspunkt tilgængelig.⁴

Jeg har derfor søgt og er blevet givet aktindsigt i anonymiserede domme og kendelser fra de grønlandske kredsretter og Grønlands Landsret afsagt i perioden 1994 – 2005, hvor de tiltalte er blevet idømt behandling eller anbringelse på hospital i Danmark, jf. kriminallovens § 113, stk. 1 og 4, samt domme til ændring af den idømte foranstaltning, jf. kriminallovens §§ 113, stk. 3, og 108, stk. 2 og 3. Supplerende er endvidere givet aktindsigt i Grønlands Landsrets dom af [REDACTED] 1999 samt domme vedrørende 3 personer, som er afsagt forud for 1994. De steder, der i afhandlingen således henvises til grønlandsk retspraksis vedrørende den i afhandlingen omhandlede persongruppe, er denne praksis derfor begrænset til disse sager.

Jeg er i forbindelse med modtagelsen heraf givet påbud om tavshed med hensyn til de oplysninger, som – på trods af anonymisering – fremgår af dommene, og

⁴ Oplyst efter skriftlig henvendelse til Grønlands Landsret.

specialet må, uanset den begrænsede anvendelse heraf, ikke gøres offentligt tilgængeligt uden forudgående tilladelse fra Grønland Landsret.⁵

Opmærksomheden henledes herudover på det lovtekniske forhold, at den grønlandske retsplejelov, til forskel fra den danske, er inddelt i kapitler, som hvert starter nummereringen af paragrafferne med § 1, hvorfor kapitelnumre er medtaget ved henvisninger hertil.

I relation til praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) og Menneskerettighedskommission (EMK) er alene den, som er offentliggjort på engelsk eller refereret i litteraturen på dansk eller engelsk, medtaget. De afgørelser, som kun foreligger på fransk, er således ikke indgået i vurderingen af praksis fra disse organer. Gennemgangen af de relevante artikler og praksis er af pladshensyn gjort med hovedvægt på de aspekter, der ses relevante i forhold til de omstændigheder, som specifikt gør sig gældende for den omhandlede persongruppe, og der er således ikke tale om en fuldstændig redegørelse herfor.

Der er for overskuelighedens skyld medtaget citater fra bl.a. grønlandske retsfor skrifter i teksten. Disse samt denne passus udgør samlet 5.634 tegn, som efter aftale med vejleder ikke er medtaget i det på forsiden anførte samlede tegnantal.

2. Den grønlandske kriminalret

2.1. Domstolssystemet i Grønland

Domstolssystemet i Grønland er særegent på den vis, at det i høj grad er baseret på læge personers behandling af sagerne. Grønland er inddelt i 18 retskredse, og første instans er kredsretterne her, som hver ledes af en (læg) kredsdommer, der beskikkes af Landsdommeren i Grønland for fire år ad gangen⁶; også domsmænd og deres suppleanter er lægfolk.⁷ I straffesager varetages anklager- og forsvarerfunktionen af henholdsvis politifolk og læge bisiddere.⁸

Grønlands Landsret, der har sæde i Nuuk og ledes af Landsdommeren i Grønland, som er jurist⁹, behandler ankesager og kæremål fra kredsretterne samt beslutninger fra kredsdommerne. Desuden behandles her visse sager, der ved særlovgivning er henlagt til landsretten som første instans, samt visse sager, der kræver

⁵ Dette har sammenhæng med det forhold, at der i mange retskredse er så få personer, at disse vil kunne identificeres alene på baggrund af kriminalitetens art og af de øvrige omstændigheder, som fremgår af afgørelserne.

⁶ Jf. den grønlandske retsplejelovs kap. 1, § 6, stk. 1.

⁷ Ibid kap. 1, § 6 a.

⁸ Ibid kap. 5, § 23

⁹ Denne udnævnes efter reglerne i §§ 42 – 43 d i den danske retsplejelov, jf. den grønlandske retsplejelovs kap. 1, § 2 a, stk. 1. Der gælder dog i medfør af bestemmelsens stk. 6 visse modifikationer, som har til hensigt at sikre, at særlige grønlandske interesser tages i betragtning.

særlig juridisk eller anden speciel indsigt.¹⁰ Her møder anklagemyndigheden ved jurister ved politimesterembedet, og bisidderhvervet varetages som altovervejende hovedregel af lokale jurister.¹¹ En dom afsagt af Landsretten som 1. instans kan indankes for Østre Landsret.¹²

2.2. Den grønlandske kriminallov

Den grønlandske kriminallov¹³ er opdelt i 2 dele. Første del, som har overskriften "*Om forbrydelser*", svarer i hovedtræk til den danske straffelovs almindelige og specielle del. 2. del – "*Om forbrydelsens retsfølger*" – indeholder reglerne om påtale og foranstaltninger.

Den grønlandske kriminalrets almindelige del omfatter, som i dansk ret, regler om bl.a. kriminel lavalder, tilregnelighed, forsøg og medvirken. Ligeledes er her diskulperende nødrets- og nødværgeregler. Derimod findes der ikke i loven bestemmelser om tilregnelighed.

2.2.1. Den Juridiske Ekspedition 1948

Baggrunden for det, i europæisk ret, særegne fravær af bestemmelser om tilregnelighed skal søges i Den Juridiske Ekspedition, som i 1948 blev udsendt med henblik på at beskrive den grønlandske ret. Heraf fremkom, at den grønlandske strafferet bestod af spredte bestemmelser i ældre lovgivning og sædvaneret udviklet igennem sysselretternes praksis.

En gennemgang af denne praksis påviste en betydelig overensstemmelse med den danske straffelov i forhold til de gerningstyper, som var kriminaliserede, hvorimod reaktionerne over for lovovertrædere sås markant forskellige. I dansk strafferet er frihedsberøvelse en fremtrædende sanktionsmulighed, hvorimod det konstateredes, at den mest almindelige retsfølge ved sysselretterne var bøde. Anvendelse af frihedsstraf var stort set ukendt, og selv grove forbrydelser straffedes med bøde eller konfiskation.

Ved siden af disse retsfølger var andre typer af forholdsregler beregnede på at afholde den enkelte gerningsmand fra nye lovovertrædelser, og sanktionen afpasses den enkeltes behov.¹⁴ Det fandtes tillige, at der i den tidlige grønlandske sanktionspraksis ikke havde været taget særlige hensyn til, hvorvidt gerningsmanden måtte antages at være utilregnelig. Man mente, at en indførsel af en sådan sondring i et system, der skulle forvaltes af læge dommere, ville være uhen-

¹⁰ Jf. den grønlandske retsplejelovs kap. 1, § 13, stk. 2, og § 15, stk. 1 og 2. Det oplyses dog fra Grønlands Landsret, at muligheden for at lade sager, som kræver speciel indsigt, starte ved landsretten ikke har været udnyttet endnu. Ifølge lovens kap. 1, § 15, stk. 1, træffer landsdommeren afgørelse om sagens behandling ved Landsretten.

¹¹ Retsvæsenkommissionens betænkning, s. 311. Se også her for kritik af systemet.

¹² Jf. den grønlandske retsplejelovs kap. 6, § 12.

¹³ Justitsministeriets lovebekendtgørelse nr. 49 af 13. februar 1979 med senere ændringer.

¹⁴ Betænkning nr. 500/1968 om det kriminalretlige sanktionssystem mv. i Grønland, s. 7 ff.

sigtsmæssigt, idet dette kunne virke vildledende for disse ikke juridisk trænede praktikere.

I harmoni med ønsket om at bevare det stærkt individualpræventive reaktionssystem fandt ekspeditionen det derfor bedst stemmende med sit forslags øvrige grundlæggende principper at pålægge domstolene, eventuelt med sagkyndig bistand, i det enkelte tilfælde at finde frem til den mest hensigtsmæssige foranstaltning til forebyggelse af yderligere kriminalitet. Ud fra disse synspunkter var der i lovudkastet til den grønlandske kriminallov ingen regler om tilregnelighed og ingen strafferammer for de enkelte delikter. Loven blev vedtaget i overensstemmelse hermed.¹⁵

2.2.2. Kriminallovens bestemmelser om foranstaltninger over for psykisk abnorme lovovertrædere

Kriminallovens bestemmelser om særlige foranstaltninger over for psykisk abnorme lovovertrædere findes i lovens § 102 (forvaring), § 113 (anbringelse og behandling), § 104 (ændring af oprindelig idømt foranstaltning til nedsendelse til Danmark) og § 108 (løbende prøvelse af foranstaltningen) samt i bestemmelserne om forsorg i §§ 94-98.

2.2.2.1. Anstaltsanbringelse af ikke-sindssyge

Lovens § 102 omhandler anstaltsanbringelse, herunder af psykisk abnorme personer, som ikke er sindssyge, cf. § 113, men som anses som en trussel mod sikkerheden, jf. stk. 3. Her er der tale om særligt farlige lovovertrædere, der ikke har en psykiatrisk diagnose, men som må betegnes som karakterafvigende. En dom kan efter bestemmelsens stk. 2 lyde på tidsubestemt anbringelse, og betingelserne herfor svarer stort set til den danske straffelovs § 70, stk. 1, om forvaring.¹⁶ § 102, stk. 3, hjemler endvidere anstaltsanbringelse i Danmark, såfremt personen findes uegnet til anbringelse i Grønland eller af sikkerhedshensyn. Anbringelse i Danmark sker i Anstalten ved Herstedvester.

2.2.2.2. Foranstaltninger over for sindssyge

§ 113 har følgende ordlyd:

”Såfremt gerningsmanden er i en tilstand af psykisk abnormitet, kan retten, såfremt det findes formålstjenligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser, bestemme, at han skal anbringes på hospital eller anden institution, om fornødent i Danmark. I tilfælde, hvor mindre indgribende foranstaltninger findes tilstrækkelige, kan der idømmes sådan foranstaltning, herunder forsorg efter reglerne i §§ 94-98. For foranstaltningens varighed fastsættes ingen længstetid.

¹⁵ Senholt, s. 49 ff.

¹⁶ De i § 70 angivne betingelser er dog ved indførelsen af nyt stk. 2 blevet lempet, for så vidt angår seksualforbrydelser, jf. lov nr. 274 af 15. april 1997.

Stk. 2. For den, der dømmes efter stk. 1, skal der af retten beskikkes en egnet og villig bistandsværge.

Stk. 3. Retten træffer afgørelse om ophævelse eller ændring af den idømte foranstaltning. Reglerne i § 108, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse, dog at begæring om ændring tillige kan fremsættes af vedkommende hospital eller institution.

Stk. 4. Begår den dømte ny lovovertrædelse under ophold i institution som nævnt i stk. 1, fastsætter retten en samlet foranstaltning for dette forhold og for den tidligere pådømte lovovertrædelse, medmindre den anser den tidligere foranstaltning for tilstrækkelig. Retten kan i stedet fastsætte en foranstaltning alene for det nye forhold. Bestemmelserne i 1. og 2. pkt. finder ligeledes anvendelse, hvis den dømte begår ny lovovertrædelse efter at være dømt til anbringelse i institution, men inden anbringelse i institutionen er iværksat."

Bestemmelsen tager, i modsætning til § 102, især sigte på personer med egentlige psykiske lidelser, sindssygdomme og andre sværere psykiske abnormtilstande, herunder åndssvaghed, og svarer i det væsentligste til den danske straffelovs §§ 68-69.¹⁷ Der er således tale om klart psykisk syge gerningspersoner, hvor den pådømte gerning har sammenhæng med sygdommen. Proportionalitetsprincippets krav om forholdsmæssighed tilsiger, at der skal være tale om forbrydelser af en vis alvorlighed, førend nedsendelse til Danmark kan komme på tale. Diagnosticeringen foretages ved hjælp af en række lægelige erklæringer og udtalelser.¹⁸

Foranstaltningerne kan ud over forsorg mv.¹⁹ være såvel anbringelsesdomme som behandlingsdomme, jf. herved stk. 1, 1. og 2. pkt.,²⁰ og foranstaltningerne idømmes alle på ubestemt tid, jf. stk. 1, 3. pkt. Finder kredsretten, at en særlig foranstaltning som nævnt i § 113 bør anvendes, konkretiseres foranstaltningen nærmere i dommen.

De grønlandske domstyper i relation hertil er nærmere præciseret i Landsdommercirkulære nr. 233 af 15. december 1993 vedrørende anvendelse af kriminallovens § 113. En af disse domstyper lød tidligere på *"dom til psykiatrisk behandling, om fornødent i Danmark."* Det var her overladt til lægeligt skøn, om behandling skulle foregå i Grønland eller Danmark, og en foranstaltningsændring, herunder eventuelt

¹⁷ Da der ikke i kriminalloven findes bestemmelse om straffrihed ved utilregnelighed, sondres der ikke her mellem personer, som er utilregnelige på grund af sindssygdom (svarende til straffelovens § 68, jf. § 16, hvor der skal fastsættes længstetid for frihedsberøvende foranstaltninger, jf. § 68 a), og personer med andre psykiske afvigelse (svarende til personkredsen efter straffelovens § 69, for hvem der skal fastsættes længstetid for både ophold og foranstaltning, jf. § 69 a, stk. 1). Se om baggrunden herfor bet. 500/1968 s. 64 f.

¹⁸ Jf. Landsdommercirkulære nr. 233 af 15. december 1993 vedrørende anvendelse af kriminallovens § 113, der omhandler særlige foranstaltninger over for psykisk abnorme lovovertrædere.

¹⁹ Disse foranstaltningstyper falder uden for emnets afgrænsning og vil ikke blive gennemgået nærmere.

²⁰ Det bemærkes, at en behandlingsdom er en "mindre indgribende foranstaltning" end en dom til anbringelse.

indebærende flytning mellem Grønland og Danmark, krævede ikke fornyet prøvelse og dom.

Denne praksis er dog senere underkendt af Grønlands Landsret i dom af [REDACTED] 1999²¹ som værende uden hjemmel i § 113, idet landsretten her udtaler:

"[...] Med hensyn til bestemmelser om anbringelse på et hospital i Grønland eller Danmark må bestemmelsen i kriminallovens § 113 forstås således, at retten om fornødent kan træffe bestemmelse om, at en af bestemmelsen omfattet person kan anbringes på et egnet hospital eller institution i Danmark, hvorimod der ikke, efter indgrebets karakter, findes at være hjemmel til i dommen at bemyndige til administrativ overførsel af en domfældt til Danmark uden en foranstaltningsændring og dertil knyttet domstolsprøvelse."

I stedet anvendes herefter formuleringen, at der *"idømmes behandling på dansk psykiatrisk hospital eller under tilsyn heraf"*, således at den behandlende læge skal være bemyndiget til efter nærmere aftale med overlægen ved psykiatrisk afdeling på Dr. Ingrid's Hospital i Nuuk at træffe bestemmelse om udskrivning via psykiatrisk afdeling på Dr. Ingrid's Hospital.²²

Anbringelsesdom anvendes, når tiltalte frembyder en sådan fare for sikkerheden²³ (forbrydelsens karakter, forbryderens farlighed), at den pågældende ikke bør kunne udskrives, uden at der er taget retlig stilling hertil i form af en foranstaltningsændringsdom. Denne foranstaltningstype kan kun fuldbyrdes i Danmark, idet der endnu ikke i Grønland er mulighed for tilbageholdelse på lukket psykiatrisk afdeling, når tilstanden kræver det. Ændring heraf kræver ny dom til ændring af foranstaltningen fra 'anbringelse' til 'behandling', hvorefter udskrivning sker administrativt efter lægeligt skøn som beskrevet nedenfor.

Dom til behandling benyttes, når den psykiske abnormitet kræver behandling for at forebygge yderligere kriminalitet, og hvor hensyn til sikkerheden (forbrydelsens karakter, forbryderens farlighed) *ikke* samtidig kræver anbringelse på psykiatrisk hospital. Denne domstype kan fuldbyrdes såvel i Grønland som i Danmark. I Grønland vil behandlingen ske på Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk og i Danmark på Psykiatrisk Hospital i Risskov.

²¹ Udskrift af dombogen for Grønlands Landsret, sagl.nr. [REDACTED], anklagemyndigheden mod T, [REDACTED]

²² Retslægerådets vejledning til medlemmerne af Retslægerådets psykiatriske afdeling af 9. oktober 2001 vedr. Landsdommercirkulære nr. 233. (I Grønlandsk lovregister er en henvisning til dette, som uanset dets karakter altså pt. fungerer som officiel påtegning til landsdommercirkulæret.)

²³ Af Landsdommercirkulære nr. 233 fremgår (s. 4), at *"Anbringelsesdomme anvendes når tiltalte frembyder en sådan fare for retssikkerheden (forbrydelsens karakter, forbrydelsens farlighed), at han ikke bør kunne udskrives uden en foranstaltningsændringsdom."* [mine fremhævninger]. Dette må dog formodes at være en fejl, idet tiltalte vel næppe kan udgøre en fare for retssikkerheden, og idet det vel er forbryderen og ikke forbrydelsen, der kan være farlig. Det skal formodentlig forstås således, at retssikkerhedshensyn skal afvejes i forhold til sikkerhedshensyn.

Er det bestemt, at behandling skal ske under indlæggelse, eller er en anbringelsesdom ændret af retten til en behandlingsdom, sker udskrivning herfra administrativt efter lægelig vurdering af det fortsatte behandlingsbehov samt efter vurdering af recidivrisiko. Det vil i praksis sige, at overlægen på afdeling R3, Risskov Hospital, i samråd med overlægen på afdeling A1, Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk, og Kriminalforsorgen i Grønland træffer afgørelse om udskrivning, eventuelt efter forudgående foranstaltningsændring.²⁴

For at afgøre, om en person er omfattet af § 113, indhentes som nævnt ovenfor en række lægelige erklæringer og udtalelser. Har politiet under efterforskningen af en forbrydelse mistanke om, at lovovertræderen er psykisk abnorm, anmodes den lokale distriktslæge om en vejledende erklæring. Denne forelægges overlægen på psykiatrisk afdeling ved Dronning Ingrid's Hospital, hvorfra der afgives udtalelse.

På baggrund heraf afgør anklagemyndigheden, om der skal ske mentalobservation af sigtede.²⁵ Mentalundersøgelse af en grønlander, der er tilbageholdt i forbindelse med sigtelse for kriminelle forhold, foregår enten som ambulante mentalundersøgelse foretaget ved Dronning Ingrid's Hospital, psykiatrisk afdeling, i Nuuk eller, efter behov, under indlæggelse på dansk psykiatrisk hospital, idet der som nævnt ikke findes en lukket psykiatrisk afdeling på Dronning Ingrid's Hospital. Under forudsætning af, at den psykiatriske overlæge finder det forsvarligt at foretage mentalundersøgelsen ambulante i Grønland, herunder at den tilbageholdte opholder sig i anstalten for domfældte, mens undersøgelsen pågår, findes dette som udgangspunkt at være mere hensigtsmæssigt end at foretage observationen under indlæggelse i Danmark, navnlig fordi mentalundersøgelsen i Grønland normalt foretages af en grønlandssproget psykiatrisk overlæge.²⁶

Resultatet af en eventuel mentalobservation forelægges Retslægerådet, som herefter afgiver en retspsykiatrisk udtalelse, hvor det vurderes, om kriminallovens § 113 finder anvendelse, og i givet fald hvilken foranstaltning der vil være relevant.²⁷

Beslutning om anbringelse efter § 113 er ud fra en lægelig betragtning relativt enkel. Det drejer sig oftest om klart sindssyge personer, som ud over overvågning også har behov for behandling. Bedømmelsen af behovet for at forebygge fremtidige lovovertrædelser ses dog altid vanskelig, ikke mindst når det som her ofte drejer sig om en patient med et andet sprog og kulturel baggrund end den, som skal foretage diagnosen og med, for den undersøgende læge, ofte ret ukendte sociale forhold. Selve hospitalsmiljøet, hvor den sigtede observeres og eventuelt senere

²⁴ Familiedirektoratet, "Redegørelse om hjemtagning af færdigbehandlede retspsykiatriske patienter fra Danmark", marts 2005, j.nr. 45.37.09.

²⁵ Jf. den grønlandske retsplejelovs kap. 5, § 18 f.

²⁶ Justitsministerens besvarelse af spørgsmål nr. 287 af 29. marts 2000 fra Folketingets Retsudvalg (REU Alm. del, bilag 862, vedr. REU Alm. del, bilag 741).

²⁷ Landsdommercirkulære nr. 233, s. 2.

skal behandles, er også for fremmedartet for vedkommende, og det kan ikke afvises, at nogle observander i denne situation vurderes mere farlige, end tilfældet ville have været i miljø, som var den pågældende mere velkendt.²⁸

Ved rettens afgørelse af, hvilken foranstaltning der skal anvendes, skal der dels tages hensyn til forbrydelsens grovhed, dels til de behov, der eksisterer for behandling med henblik på at forebygge yderligere kriminalitet. Overordnet gælder et proportionalitetsprincip, således at mindre indgribende foranstaltninger, som fx behandling, skal anvendes frem for mere indgribende, såsom fx anbringelse, hvor disse findes tilstrækkelige. Det samme gælder ved afgørelsen af, om der skal ske nedsendelse til Danmark.²⁹ I forhold til proportionalitetskravet i relation til kriminallovens § 113 viser en gennemgang af den tilgængelige praksis³⁰, at nedsendelse til Danmark anvendes ved stort set de samme forbrydelser, som er nævnt i kriminallovens § 102, stk. 2, nr. 1 – typisk drab, røveri, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse (især hvor denne er begået imod børn), brandstiftelse m.m. eller forsøg herpå.

2.2.2.3. Kriminalforsorgens rolle

Efter § 123 i kriminalloven har Kriminalforsorgen i Grønland ansvaret for fuldbyrdelse af foranstaltninger og følger den pågældendes foranstaltningsforløb. Kriminalforsorgen skal også medvirke til at vurdere og evt. indstille, hvorvidt en lovovertræder bør idømmes en psykiatrisk behandlingsdom og anbringes, eller om vedkommende skal behandles ambulat. Grundlaget for vurderingen er mentalobservationserklæringer fra en psykiater og en psykolog. Til brug for mentalobservationen udarbejder kriminalforsorgen en udvidet personundersøgelse med bl.a. en redegørelse for forløbet af eventuelle tidligere tilsynsforløb, og inden tiltalerejsning fremlægger kriminalforsorgen forslag til egnet foranstaltning.³¹ Det fremgår af den tilgængelige praksis, at de lægelige vurderinger som oftest følges ved sanktionsfastsættelsen.³²

2.2.2.4. Ændring af foranstaltning

Kriminallovens § 104 giver mulighed for at ændre en oprindelig anbringelsesdom på ubestemt tid i Grønland enten til hospital eller til egnet hjem eller institution med henblik på særlig behandling eller pleje, om fornødent i Danmark. Bestemmelsen tager sigte på mere varige tilstande, fx den dømtes alder, helbredstilstand eller andre særlige omstændigheder, og kræver almindeligvis den dømtes samtykke. Efter samme bestemmelses stk. 2 er der også hjemmel til nedsendelse til

²⁸ Læge Inge Lyng, "Psykiisk abnorme lovovertrædere i Grønland", Tidsskrift for Grønlands Retsvæsen 1992, 28. årgang, hæfte 2.

²⁹ Landsdommercirkulære nr. 233, s. 3.

³⁰ Jf. ovenfor om den anvendte praksis.

³¹ Jf. den grønlandske retsplejelovs kap. 5, § 18 f, stk. 1, og kriminallovens § 84.

³² Hvor der i afhandlingen henvises til den tilgængelige praksis, bemærkes, at der som nævnt ovenfor alene er givet aktindsigt i domme, hvor der er idømt behandling eller anbringelse på dansk psykiatrisk hospital. Det kan derfor ikke afvises, at der af den øvrige praksis kan ses en mindre tydelig eller anden tendens.

Danmark i de tilfælde, hvor det efter dommen viser sig, at den dømte er uegnet til anbringelse i Grønland på grund af psykisk abnormitet.

§ 104 supplerer såvel § 102, stk. 3, som § 113, stk. 1, idet bestemmelsen omfatter tilfælde, hvor nedsendelse kunne være sket ved den oprindelige foranstaltning, såfremt de forhold, der begrunder nedsendelse, havde været til stede her. Anvendelsesområdet for bestemmelsen er imidlertid videre, idet også psykisk abnorme, som er idømt tidsbestemte foranstaltninger, uanset kriminalitetens art kan overføres i medfør af § 104, stk. 2, såfremt den pågældende viser sig uegnet til ophold i anstalt. Derimod kan der ikke træffes bestemmelse om overførsel af en tidsbestemt anbragt alene af sikkerhedshensyn.³³

2.2.2.5. Prøvelse

Kriminallovens § 108 er affattet som følger:

“Ved anbringelse i anstalt på ubestemt tid træffer retten afgørelse om løsladelse, endeligt eller på prøve. Prøvetiden kan ikke overstige 5 år. I øvrigt finder reglerne i § 105, stk. 2-4, tilsvarende anvendelse ved løsladelse på prøve. Begår den prøveløsladte i prøvetiden ny lovovertrædelse, eller overtræder han de bestemmelser, der er fastsat efter § 105, stk. 4, træffer retten bestemmelse om retsfølgen i overensstemmelse med § 106.

Stk. 2. Rettens afgørelse træffes efter påstand af påtalemyndigheden eller på begæring af kriminalforsorgen, den dømte eller hans bistandsværgе. Begæringen fremsættes over for påtalemyndigheden, der snarest muligt indbringer spørgsmålet for retten. Tages en begæring fra den dømte eller hans bistandsværgе ikke til følge, kan spørgsmålet ikke forlanges indbragt for retten, før der er forløbet et år fra afgørelsen.”

Stk. 3. Påtalemyndigheden skal indbringe spørgsmålet om prøveløsladelse for retten senest tre år efter dommen og derefter hvert andet år. Er genindsættelse sket, indbringes spørgsmålet to år efter genindsættelsen og derefter hvert andet år.”

Ophævelse eller ændring af den idømte foranstaltning træffes af retten med hjemmel i § 113, stk. 3. Kriminallovens § 108, stk. 2 og 3, regulerer den løbende prøvelse af det tidsbestemte ophold og finder efter § 113, stk. 3, anvendelse i de tilfælde, hvor der er dømt efter § 113, stk. 1.

En foranstaltning efter § 113 vil som nævnt altid være på ubestemt tid. Retsvæsenets opgave er derfor med jævne mellemrum at tage stilling til, hvorvidt den allerede idømte foranstaltning skal opretholdes, ændres til en mindre indgribende foranstaltning eller eventuelt ophæves helt.

³³ Senholt, s. 399 ff.

Påtalemyndigheden skal, som det fremgår af bestemmelsen, indbringe spørgsmålet om ændring eller ophævelse af foranstaltningen for retten senest 3 år efter dommen, og derefter skal der foretages løbende domstolsprøvelse hvert andet år. Denne prøvelse, som skal ske ved kredsretten i Grønland, langt fra, hvor den indlagte rent fysisk befinder sig, foregår i praksis på forskellige måder, der, som det fremgår nedenfor, har vist sig mere eller mindre hensigtsmæssige.

Ca. 6 måneder før prøvelse skal foretages, anmoder Politimesteren i Grønland den ansvarlige overlæge på afdelingen i Risskov om en udtalelse i spørgsmålet om, hvorvidt der bør ske foranstaltningsændring. Herefter berammes tidligere indenretlig subsidiær afhøring ved dansk byret, typisk Retten i Århus. Efter gennemførelse heraf fremsendes udskrift af den indlagtes forklaring til den lokale kredsret, som herefter på baggrund heraf og sammenholdt med de lægelige samt Kriminalforsorgens anbefalinger tog stilling til den fortsatte foranstaltning.

Det er de seneste par år forsøgt i stedet at gennemføre denne afhøring i form af tele- og videokonference via satellitlink mellem hospitalet og den relevante kredsret i Grønland, hvor den dømte, bistandsværgen og eventuel bisidder deltager.³⁴

Dette fungerer i hovedreglen mere hensigtsmæssigt, idet kredsretten således får mulighed for at høre og se den dømte under forklaringen. Der ses dog eksempler på, at disse afhøringer er gennemført på trods af, at billedtransmissionen er faldet ud allerede ved starten af retsmødet og ikke har kunnet genoprettes under forklaringen, hvilket nok rettelig burde have medført sagens udsættelse med henblik på at sikre en forsvarlig gengivelse heraf.³⁵

Det oplyses fra Risskov Hospital³⁶, at der også efter overgangen til systemet med afhøring via satellitforbindelse ofte sker overskridelse af de lovhjemlede frister for den løbende prøvelse på op til et år. Dette bekræftes ved Grønlands Landsret, hvor det tilføjes, at forsinkelserne skyldes stort sagspres og personalemangel i øvrigt. Der er opmærksomhed herpå i retsvæsenet, og det har været drøftet at indføre frister for afgivelse af sagkyndige erklæringer og eventuelt indkalde de sagkyndige som vidner, hvis erklæringerne ikke kan klargøres i tide. Da dette vil indebære et øget pres på anklagemyndigheden, vil sådan en praksis dog først blive gennemført efter, at spørgsmålet er drøftet med embedet.

³⁴ Teknikken er dog stadig under udvikling; det oplyses fra Grønlands Landsret, at det tilstræbes at nøjes med to-punkts-opkoblinger, fx Nuuk-Århus, da kvaliteten af tre-punkts-opkoblinger, som fx Nuuk-Aasiaat-Århus, er for teknisk ringe.

³⁵ Jf. interview med tidligere overlæge ved afdeling R3, Risskov Psykiatriske Hospital, Bodil Landbo, foretaget hhv. den 6. juli 2005 og den 24. maj 2006. Metoden rejser spørgsmål omkring bevisumiddelbarhedskravet i EMRK artikel 6. Emnet er dog fyldigt behandlet i Retsvæsenkommissionens bet., s. 377 ff, og vil derfor ikke blive behandlet nærmere her.

³⁶ Ved Bodil Landbo.

I de få tilfælde, hvor det er praktisk gennemførligt, vil domsforhandling i en foranstaltningsændringssag blive gennemført i forbindelse med, at den dømte er på ferieophold i Grønland, eller fx under et eventuelt udskrivningsophold på Dronning Ingrid's Hospital.³⁷

I forbindelse med ændring af afgørelser, der medfører hjemtagelse af retspsykiatriske patienter, ses det af praksis, at det ud over de lægelige vurderinger og udtalelse fra patienten er afgørende for retterne, at forløb af evt. ledsaget/uledsaget udgang og eventuel tidligere overførsel til Grønland har fungeret uden problemer, samt at der ikke foreligger oplysninger om alkohol- eller hashmisbrug. Desuden skal der foreligge realistiske handle- og udslningsplaner, og det skal sikres, at der er etableret sikkerhed for de nødvendige rammer, eventuelt i form af en institution til at modtage den pågældende.

3 . H j e m t a g e l s e

3.1. Myndighedssamarbejde

Når tidspunktet for en foranstaltningsændring nærmer sig, igangsættes en konkret planlægning af hjemtagelsen, hvori medvirker Psykiatrisk Hospital i Risskov, Kriminalforsorgen i Grønland, Dronning Ingrid's Hospital, hjemkommunen i Grønland og Sungiusarfik Aaqa, som er en landsdækkende socialpsykiatrisk døgninstitution. Endvidere er Grønlands Repræsentation ved Familiedirektoratet og Familiedirektoratets regionalkontor involveret med hensyn til tiltag med hjemmel i sociallovgivningen.

Der udarbejdes i den forbindelse en handleplan, hvori indgår indlæggelse på Dronning Ingrid's Hospital i kortere tid til observation, midlertidig anbringelse i Sungiusarfik Aaqa, etablering af bolig i hjemkommunen, sikring af forsørgelsesgrundlag, eventuelt arbejde eller beskæftigelse og eventuelle støtteforanstaltninger efter handicapforordningen³⁸, herunder tildeling af støtteperson, som bl.a. skal påse, at eventuel medicin tages i overensstemmelse med ordinationen.³⁹

Familiedirektoratets regionalkontorer og afdeling i Grønlands Repræsentation bliver af hospitalet i Danmark løbende orienteret om, hvilke retspsykiatriske patienter der er indlagt, samt om status vedrørende den enkeltes foranstaltning. Når en

³⁷ Oplyst ved dommerfuldmægtig Lars-Christian Sinkbæk.

³⁸ Landstingsforordning nr. 7 af 3. november 1994 om hjælp til personer med vidtgående handicap.

³⁹ Læge Peter Stigaard, tidligere overlæge på grønlanderafdelingen på Statshospitalet i Vordingborg har i perioder arbejdet i psykiatrisk regi i Grønland og oplyser, at disse støttepersoner på grund af rekrutteringsvanskeligheder specielt i de mindre byer og bygder ofte ikke har nogle særlige forudsætninger for at varetage dette hverv. Det ses derfor ofte, at systemet ikke fungerer efter hensigten, idet der i den grønlandske sociale kultur ikke er tradition for, at man således blander sig i hinandens personlige forhold – herunder medicinering.

patient med en retspsykiatrisk foranstaltning står til udskrivning, samarbejder socialrådgiveren på hospitalet med den grønlandske hjemkommune, direktoratets regional kontor og direktoratets afdeling i Grønlands Repræsentation om de sociale tiltag omkring den retspsykiatriske klient.

Vedrørende anbringelse på døgninstitution beslutter Familiedirektoratet efter indstilling fra den handicappedes hjemkommune, om vedkommende kan optages på en døgninstitution.

Det er Psykiatrisk afdeling A1, Dronning Ingrid's Hospital, som har behandlingsansvaret for de retspsykiatriske patienter, og handleplan for den enkelte patient udarbejdes i et samarbejde mellem hjemkommunen, A1, Kriminalforsorgen og Sungiusarfik Aaqa.⁴⁰

Det har længe været diskuteret⁴¹, om det kunne være hensigtsmæssigt, om der fandtes hjemmel til at udsluse de indlagte i Danmark i stedet for i Grønland efter udskrivning, hvilket i visse tilfælde kan ses hensigtsmæssigt, hvis patienten har opholdt sig i Danmark i en årrække og ikke har pårørende i Grønland, eller hvis vedkommende har begået så uacceptabel kriminalitet, at en tilbagevenden til hjemstavnen er u hensigtsmæssig. Regler om overførsel af tilsyn til en anden del af riget findes i kriminallovens § 126, som har følgende ordlyd:

"§ 126. Tilsyn, der er fastsat i den ene del af riget, kan overføres til den anden del. Afgørelsen træffes af justitsministeren eller den, han bemyndiger dertil. Justitsministeren kan fastsætte nærmere bestemmelser om tilsynets udøvelse.

Stk. 2. Når tilsyn ifølge en dom til forsorg eller ifølge en afgørelse om prøveløsladelse er overført til den øvrige del af riget, finder borgerlig straffelovs regler om betinget dom og prøveløsladelse fra fængsel anvendelse med hensyn til ændring af dommens eller afgørelsens bestemmelser og retsfølgen i anledning af tilsidesættelse af bestemmelserne. På samme måde finder kriminallovens regler anvendelse, når tilsyn ifølge en betinget dom eller ifølge en afgørelse om prøveløsladelse fra fængsel er overført til Grønland.

Stk. 3. Begår den pågældende en ny lovovertrædelse i tilsyns- eller prøvetiden, finder reglerne i stk. 2 anvendelse, selv om tilsynet ikke er overført efter stk. 1."

I lyset af bestemmelsens stk. 2, der alene omtaler tilsyn i forbindelse med en forsorgsdom eller prøveløsladelse, må det derfor antages, at der ikke er mulighed for

⁴⁰ Familiedirektoratet – Redegørelse om hjemtagning af færdigbehandlede retspsykiatriske patienter fra Danmark, marts 2005.

⁴¹ Se fx redegørelse om Folketingets Ombudsmands besøg på Amtshospitalet i Vordingborg den 23. februar 1996.

overførsel fra Grønland til de øvrige dele af riget af andre former for tilsyn, herunder tilsyn i forbindelse med kriminallovens § 113, 2. punktum.⁴²

Det oplyses dog fra Grønlands Landsret⁴³, at emnet pt. er under drøftelse, idet det her anses som uklart, om der allerede findes hjemmel til en sådan udslusning, eller hjemmel eventuelt først ville skulle skabes. Tankerne går foreløbig i retning af, at en § 113-dom kan ændres til en dom til forsorg, jf. § 94, hvilket kan give mulighed for, at Kriminalforsorgen beslutter at overføre tilsynet/forsorgen til en anden del af riget, jf. § 126, stk. 1.⁴⁴

Der ses fra praksis et enkelt eksempel på, at en kredsret⁴⁵ i en dom til ændring af foranstaltning på dansk hospital, jf. § 113, stk. 3, jf. § 108, stk. 3, har angivet som vilkår, at dømte skal undergives *"behandling på dansk psykiatrisk hospital med tilsyn af kriminalforsorgen i Danmark under udskrivning [min fremhævning]."* Det anføres som baggrund herfor, at tiltalte efter første dom siden havde bosat sig i Danmark.

Der ses dog i ikke i bestemmelserne om dom til forsorg i kriminallovens kapitel 26 hjemmel til en sådan konstruktion, hvor retten i Grønland således pålægger den danske kriminalforsorg at føre tilsyn med pågældende, idet kriminallovens § 94 definerer begrebet Kriminalforsorgen som Kriminalforsorgen i Grønland.

En sådan ordning skal altså – skulle Landsretten konkludere at § 126 rent faktisk hjemler mulighed for overførsel af tilsyn i forbindelse med § 113, 2. punktum – ske ved, at Direktoratet for Kriminalforsorgen træffer afgørelse om overførsel efter ændring til dom til forsorg, jf. § 94.⁴⁶

3.2. Forsinket hjemtagelse

Folketingets Ombudsmand besøgte den 16. maj 1995 Grønlænderafdelingen på Amtshospitalet i Vordingborg.⁴⁷ Besøget havde sammenhæng med, at der i 1991 og 1993 var foretaget egentlige inspektioner af detentioner/arrester og anstalter for domfældte i Grønland samt af Anstalten ved Herstedvester, Grønlænderafdelingen. Besøget på Amtshospitalet i Vordingborg udsprang af et ønske om at få et samlet indblik i forholdene for grønlandske domfældte.

I Ombudsmandens redegørelse herfra fremgår⁴⁸:

⁴² Retsvæsenkommissionens betænkning, s. 958 f.

⁴³ August 2005, ved dommerfuldmægtig Lars-Christian Sinkbæk.

⁴⁴ Emnet skal af pladshensyn ikke forfølges nærmere her.

⁴⁵ [redacted] kredsrets dom af [redacted] 2003, sagl.nr. K [redacted].

⁴⁶ Se uddybende hertil Retsvæsenkommissionens betænkning, bind 3, afsnit XVI, samt Senholt, s. 327 ff.

⁴⁷ Anbringelse og behandling i Danmark af psykisk syge med dom til nedsendelse, jf. kriminallovens § 113, foregik, indtil aftalen overgik til psykiatrien i Århus Amt i 2003, på Amtshospitalet i Vordingborg.

⁴⁸ Af 23. februar 1996 om besøg på Amtshospitalet i Vordingborg.

*"[...] Folketingets Ombudsmand fandt det klart utilfredsstillende, at det tilsyneladende forholdt sig således, at grønlandske patienter med behandlingsdom, og som af amtshospitalet blev bedømt som færdigbehandlede, ikke kunne udskrives fra amtshospitalet alene begrundet i, at de grønlandske myndigheder ikke fandt at kunne modtage de pågældende."*⁴⁹

Denne redegørelse fremsendtes til Landstingets Ombudsmand med henblik på, at denne fik mulighed for at vurdere, om der skulle foretages et nærmere eftersyn af de nævnte forhold. Landstingets Ombudsmand besluttede senere i 1996 at iværksætte en undersøgelse om Hjemmestyrets og de grønlandske kommuners medvirken i de konkrete sager om hjemsendelse af grønlandske retspsykiatriske patienter, anbragt i medfør af kriminallovens § 113. Redegørelsen herfra fremsendtes til Landsstyret i 2000.⁵⁰

Det fremgik heraf – på baggrund af en længere udredning – at der efter Landstingets Ombudsmands opfattelse var retspsykiatriske patienter i Danmark, som var færdigbehandlede, men som ikke kunne hjemtages, idet der manglede bomuligheder i Grønland, og at der desuden ikke sås klart lovgrundlag, som foreskrev en pligt for Hjemmestyret og kommunerne til at tilvejebringe institutionelle, andre behandlingsmæssige og bistandsmæssige rammer for at kunne hjemtage de retspsykiatriske patienter fra Danmark. Landstingets Ombudsmand gav tillige udtryk for den opfattelse, at der tilsyneladende ikke er taget stilling til, om Hjemmestyret ved overtagelsen af sundhedsområdet og socialområdet fra staten har overtaget de hidtidige statsopgaver for de retspsykiatriske patienter.⁵¹

Den 2. september 2002 meddelte Statsministeriet Landstingets Ombudsmand, at Hjemmestyret ved bemyndigelseslovgivningen og den tilhørende tilskudslovgivning efter Statsministeriets opfattelse havde overtaget ansvaret for det grønlandske socialvæsen i 1980 og det grønlandske sundhedsvæsen i 1992.⁵² Ansvaret for planlægning og drift af den psykiatriske behandling – uanset om den finder sted i Grønland eller Danmark – er herunder overgået til Grønlands Hjemmestyre med bloktilskud.

⁴⁹ Det har ikke været muligt at få oplyst nærmere omkring de personer, som var indlagt for længe dengang, hverken fra Folketingets Ombudsmand eller Statsministeriet. Jeg rettede derfor henvendelse til den tidligere overlæge på afdelingen i Vordingborg, Peter Stigaard, som fungerede som administrerende overlæge på psykiatrisk afdeling i perioden 1988 – 1998. Denne oplyste under telefoninterview den 1. juni 2006 på baggrund af min skriftlige forespørgsel, at der forekom forsinkelser i forhold til hjemtagelse af de grønlandske patienter i hele hans ansættelsesperiode. I hvert fald én ventede i over et år efter foranstaltningens ændring til behandlingsdom og lægeligt vurderet udskrivningsmulighed. Endvidere var det hans opfattelse, at kredsretterne var meget tilbageholdende med at ændre disse domme, sandsynligvis idet dette ville medføre tilbagesendelse til lokalområdet, som ofte manglede økonomiske og personalemæssige ressourcer til at håndtere patienterne. Det oplyste er alene ud fra vedkommendes umiddelbare erindring, idet journalmateriale herom ikke længere er tilgængeligt for ham.

⁵⁰ Landstingets Ombudsmands Beretning 2000.

⁵¹ Ibid.

⁵² Overførsel er sket efter hjemmestyrelovens § 5.

På denne baggrund fandt Statsministeriet ikke grundlag for en forhandling mellem Grønland og staten om overdragelse af disse sagsområder efter hjemmestyrelovens § 4 eller § 5. Indenrigs- og Sundhedsministeriet, som er ressortmyndighed for bemyndigelsesloven vedrørende sundhedsvæsenets overførsel til Grønlands Hjemmestyre, delte denne opfattelse.⁵³

Landstingets Ombudsmand har efterfølgende i 2002⁵⁴ og 2003⁵⁵ givet udtryk for, at hun, uanset denne manglende enighed vedrørende ansvarets placering, fortsat er af den opfattelse, at rigsfællesskabet bærer et overordnet ansvar for, at grønlandske retspsykiatriske patienters rettigheder efter EMRK ikke krænkes, og at en eventuel retssag anlagt ved EMD vil blive ført imod Kongeriget Danmark uden hensyntagen til, hvorledes forpligtelserne er fordelt mellem den danske stat og Grønlands Hjemmestyre.⁵⁶

På den baggrund pålagde Landsstyret primo 2003 landsstyremedlemmet for familie og sundhed at nedsætte en arbejdsgruppe vedrørende hjemtagning af færdigbehandlede retspsykiatriske patienter fra Danmark. Rapport herfra forelå i maj 2005, og det fremgår bl.a. heraf, at der i 2004 var færdiggjort en udvidelse af Sungiusarfik Aaqa, således at forsinkelser i fremtiden bør kunne undgås.⁵⁷

Det oplyses dog fra Risskov Hospital, at der stadig forekommer forsinkelser i forbindelse med udslusning i Grønland, og at der i perioden fra medio 2005 til primo 2006 var tre personer, som ventede i ca. 6 måneder, efter at de kunne have været udskrevet på lægelig indikation.⁵⁸ Dette begrundedes bl.a. med, at de berørte kommuner ikke havde haft hverken økonomiske eller personalemæssige ressourcer til at fremskaffe nok pladser på dertil indrettede bosteder og i øvrigt manglede ekspertise i forhold til at håndtere deres pligter i forhold til de pågældende, som stadig havde behov for forsorgsmæssige foranstaltninger efter udskrivning.⁵⁹

Dette bekræftes af bistandsvæргеkoordinator Henriette Kjær, som oplyser at forsinket udskrivning forekommer jævnlige. I ca. 3 – 5 tilfælde om året forsinkes udskrivning efter endt behandling i mere end 2 – 3 måneder. Disse forsinkelser har

⁵³ Landstingets Ombudsmands Beretning 2000.

⁵⁴ Landstingets Ombudsmands Beretning 2002, side 480 – 483.

⁵⁵ Landstingets Ombudsmands Beretning 2003, side 429 – 437.

⁵⁶ Se nærmere herom i afsnit 5.1.

⁵⁷ Familiedirektoratets redegørelse 2005.

⁵⁸ Jf. interview med overlæge Bodil Landbo. Bekræftet ved forespørgsel til nuværende overlæge på Retpsykiatrisk afdeling Trine Arngrim, som anfører, at forsinkelserne havde en varighed af "minimum fire måneder". Der ses ikke aktuelt (juni 2006) patienter, som afventer hjemtagning.

⁵⁹ Af rapport fra Folketingets Ombudsmand i forbindelse med inspektion af Psykiatrisk Hospital i Århus den 23. august 2005 fremgår dog følgende: "[...] Der er heller ikke længere særlige problemer, for så vidt angår de grønlandske patienter på R3, hvor hospitalet har et godt samarbejde med hjemmestyret i Grønland." Der kan fra Risskov Hospital ikke oplyses nærmere vedrørende denne tilsyneladende divergens.

en vis sammenhæng med adgangen til ferierejser, idet der under disse ferierejser normalt tages kontakt til Kriminalforsorgen i Grønland og de bosteder, som senere skal huse den dømte i perioden efter hjemsendelse, med henblik på at der her skal opnås kendskab til vedkommende. Har disse ferierejser ikke fundet sted, er bostederne og Kriminalforsorgen mere uvillige til at afgive de i forvejen begrænsede pladser til vedkommende.⁶⁰

4. Forhold under ophold i Danmark

4.1. Forhold på afdelingen

Afsnit R3 på Risskov Psykiatriske Hospital, som huser de nedsendte grønlandere, ligger i tilknytning til de øvrige retspsykiatriske afsnit. Der er plads til 14 patienter, og der er pt.⁶¹ indlagt 14, hvoraf 4 har dom til anbringelse, 4 har dom til behandling, 2 er indlagt til mentalobservation og 4 til frivillig behandling uden dom.⁶²

De skilte, der er opsat på afsnittet, er affattet på dansk og grønlandsk. Afsnittet har flere grønlandere blandt basispersonalet, pt.⁶³ 8 ud af 38. Gangarealerne er pyntet med grønlandsk inspireret kunst på væggene.

I dagtimerne er tilknyttet en fastansat tolk, som desuden kan tilkaldes efter behov. Der bruges bl.a. tolk til lægesamtaler, psykologsamtaler, socialrådgiversamtaler, gruppeterapi og undervisning.

Patienterne har adgang til køkkenet, og de tilbereder maden i samarbejde med personalet. Der laves decideret grønlandsk mad, når de nødvendige råvarer kan fremskaffes enten fra Grønland eller fra Anstalten ved Herstedvester. Dette er dog undtagelsen, idet grønlandske råvarer, såsom hval- og sælkød, er meget dyre. I stedet tilberedes oftest tillempet grønlandsk mad af danske råvarer.

Der abonneres på to grønlandske aviser. Det er ikke teknisk muligt at se grønlandsk tv, idet den grønlandske tv-kanal KNR ikke kan modtages med parabol. Dog vises på DR en gang ugentligt en halv times nyheder fra Grønland, og videobånd tilsendes afdelingen ugentligt med optagelser fra KNR.

⁶⁰ Problemet oplyses at være særligt udpræget i Ilulissat Kommune.

⁶¹ Den 19. maj 2006.

⁶² Der kan ikke fra Risskov Hospital oplyses nærmere vedrørende den historiske fordeling af patienternes opholdsgrundlag. Af kriminalforsorgens statistik 2004 fremgår, at det gennemsnitlige antal foranstaltede i henhold til den grønlandske kriminallov, anbragt på psykiatrisk hospital i Danmark i 2002 udgjorde: 8, i 2003: 10 og i 2004: 13 personer.

⁶³ Den 9. juni 2006.

I kælderen findes et mindre rum, som anvendes til videokonferencerum i forbindelse med samtaler over video til Grønland, bl.a. i forbindelse med behandling af retssager.⁶⁴

Det oplyses fra bistandsværgekoordinator Henriette Kjær, at frustrationer over sproglige misforståelser er et stort problem. Dette er særligt udtalt for de retspsykiatriske patienter⁶⁵, idet sygdommen i sagens natur i forvejen medfører en vis social fremmedgørelse. Disse frustrationer har en forstærkende effekt på de ofte voldsomme savn, hjemve og ensomhedsfølelser, som opleves under nedsendelsen.

For de personer, som har været i Danmark i længere tid, aftager kontakten til de pårørende og det oplevede tilhørsforhold til Grønland efterhånden, samtidig med at de ofte stadig ikke føler sig hjemme i Danmark. Det beskrives ofte fra de patienter, som har været i Danmark i en årrække, at de mister fornemmelsen af, hvem de var før nedsendelsen. Disse forhold ses også af vedkommende som værende problematiske i forhold til den følgende integration i det Grønlandske samfund.

Det oplyses af Bodil Landbo, behandlede overlæge på afsnit R3, at det kan være problematisk i terapissammenhæng, at tonefald, sprognuancer og sprogkultur går (delvist) tabt i oversættelsen, når der benyttes tolke. Desuden kan kulturelle forskelle virke hæmmende for behandlingen, idet man i Grønland ikke har samme kultur i forhold til at tale om følelser, analysere fortidige handlinger og lære heraf. Der er herfra ingen tvivl om, at det i behandlingssammenhæng er særdeles uhenigtsmæssigt, at denne foregår under de omstændigheder, en nedsendelse medfører.

4.2. Retsgrundlag under opholdet i Danmark

Det kan give anledning til tvivl, hvorvidt de grønlandske patienter, som er nedsendt til Danmark i henhold til grønlandsk dom, er omfattet af den danske psykiatrilov⁶⁶ (og forskrifter udstedt i medfør heraf), som regulerer frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien.

I henhold til lovens § 42 fastsætter justitsministeren regler om, i hvilket omfang lovens regler finder anvendelse på personer, der opholder sig på psykiatrisk afdeling i henhold til en retsafgørelse, som er truffet i strafferetsplejens former. Med hjemmel heri er udstedt bekendtgørelse nr. 892 af 14. december 1998 om personer indlagt på psykiatrisk afdeling i henhold til strafferetlig afgørelse.

⁶⁴ Oplysningerne hidrører fra besøg på afdelingen den 6. juli 2005, samtale med nu tidligere overlæge på afdelingen Bodil Landbo og socialrådgiver Katrine Kleist, samtale med administrerende overlæge Trine Arngrim og fra rapport om Folketingets Ombudsmands inspektion af Psykiatrisk Hospital i Århus den 23. august 2005.

⁶⁵ Henriette Kjær fungerer som nævnt tillige som bistandsværge for de forvaringsdømte grønlændere i Anstalten ved Herstedvester.

⁶⁶ Lovbekendtgørelse nr. 849 af 2. december 1998.

Efter § 1 gælder bekendtgørelsen for personer, der er indlagt på psykiatrisk afdeling i henhold til en retsafgørelse, som er truffet i medfør af straffelovens § 68 eller § 69 (domfældte) eller retsplejelovens § 765 (varetægtssurrogatanbragte), § 777 (overførte varetægtsarrestanter) eller § 809, stk. 2 (mentalobservander). Bekendtgørelsens § 2 bestemmer, at psykiatrilovens regler med tilhørende administrative forskrifter om tvangsbehandling mv. og de tilhørende klageregler finder anvendelse på disse persongrupper.

Det fremgår af psykiatrilovens § 47, at loven ikke gælder for Grønland, og hjemmelen til ved kongelig anordning at sætte den i kraft for Grønland er ikke udnyttet. I Grønland gælder således fortsat 1938-sindssygeloven.⁶⁷ Det bemærkes, at psykiatriloven i forhold til sindssygeloven indeholder væsentlige forbedringer af psykiatriske patienters retsstilling, for så vidt angår tvangsbehandling mv. – og en forbedret klageadgang i tilknytning hertil.

Vedrørende tvangsbehandling af retspsykiatriske patienter i Danmark før psykiatrilovens ikrafttræden fremgår følgende af et notat fra Justitsministeriet⁶⁸:

“Hidtil har de retlige grænser for adgangen til at tvangsbehandle retslige patienter ikke været nærmere lovreguleret. Spørgsmålet om, under hvilke betingelser tvangsbehandling af denne gruppe psykiatriske patienter kan finde sted, har derfor kunnet give anledning til en vis tvivl. Spørgsmålet har navnlig været aktuelt med hensyn til den gruppe retslige patienter, der har fået dom til en psykiatrisk foranstaltning, enten i form af en anbringelsesdom, en behandlingsdom eller i form af en dom til ambulat psykiatrisk behandling. Ved sådanne foranstaltningsformer kunne man sige, at hjemmelen til at gennemføre den nødvendige behandling – om fornødent med tvang – ligger i selve dommen, således at tvangsbehandling i givet fald vil kunne gennemføres uafhængigt af de særlige betingelser, der gælder for tvangsbehandling af andre psykiatriske patienter.”

Det kan herefter give anledning til tvivl, om psykiatrilovens regler om tvangsbehandling mv. finder anvendelse på personer, der i henhold til kriminallovens § 113 er indlagt på et psykiatrisk hospital i Danmark, eller om adgangen til tvangsbehandling mv. fortsat må siges at følge af dommen, jf. ovenfor. Psykiatrilovens territoriale gyldighedsområde omfatter som nævnt ikke Grønland. Det kan dog ikke derfor uden videre antages, at loven *ikke* omfatter personer, der i henhold til grønlandsk retsafgørelse er indlagt på psykiatrisk hospital i Danmark.

Ikraftsættelsen af sindssygeloven for Grønland i 1981 var begrundet i etableringen af en psykiatrisk afdeling ved Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk og altså ikke i be-

⁶⁷ Sat i kraft ved lov nr. 259 af 27. maj 1981 om ikrafttræden for Grønland af lov om sindssyge personers hospitalsophold.

⁶⁸ Justitsministeriets notat af 23. august 1990 om bekendtgørelse nr. 605 af 23. august 1990 om personer indlagt på psykiatrisk afdeling i henhold til strafferetlig afgørelse, afsnit 2.3.2.

høvet for en lovregulering af grønlandske psykiatriske patienter indlagt i Danmark. Af justitsministerens fremsættelsestale fremgår direkte, at således:

“Lovforslaget har til formål udtrykkeligt at regulere retsstillingen for psykiatriske patienter i Grønland. Der har indtil for nylig ikke i Grønland været hospitaler, som kunne modtage psykiatriske patienter til egentlig behandling. I foråret 1980 blev der imidlertid gennemført en udvidelse af Dronning Ingrid's Hospital i Godthåb, således at grønlandske psykiatriske patienter nu også kan behandles i deres hjemlige miljø.

På den baggrund foreslås det, at reglerne til sikring af sådanne patienters retsstilling, der gælder i de øvrige dele af riget, nu sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de særlige grønlandske forhold gør nødvendige.”⁶⁹

Det må på denne baggrund formentlig antages, at 1938-sindssygeloven⁷⁰ efter psykiatrilovens ikrafttræden i Danmark alene finder anvendelse på personer, der er indlagt på psykiatrisk hospital i Grønland.

Heraf følger imidlertid ikke, at psykiatrilovens bestemmelser om tvangsbehandling mv. finder anvendelse på grønlændere indlagt på psykiatrisk hospital i Danmark i henhold til dom efter kriminallovens § 113. Psykiatrilovens bestemmelser finder alene anvendelse for retspsykiatriske patienter, i det omfang justitsministeren fastsætter dette, jf. lovens § 42, og bekendtgørelse nr. 892 af 14. december 1998 gør, som anført ovenfor, kun (visse af) psykiatrilovens bestemmelser anvendelige på personer indlagt i henhold til bestemmelser i den *danske* straffelov og retsplejelov.

Mest nærliggende er det dog formentlig at slutte analogt fra bekendtgørelsens § 1 til de tilsvarende bestemmelser i den grønlandske kriminallov og retsplejelov, således at også grønlandske retspsykiatriske patienter i Danmark anses for omfattet af bekendtgørelsen.⁷¹ Det oplyses da også, at både Amtshospitalet i Vordingborg og Psykiatrisk Hospital i Risskov, efter at behandlingen i 2003 overgik hertil, følger reglerne i psykiatriloven i forbindelse med behandlingen af grønlandske retspsykiatriske patienter.⁷²

4.3. Kontakt til pårørende

4.3.1. Udgang

De ovenfor anførte omstændigheder må antages at gøre sig tilsvarende gældende, for så vidt angår bekendtgørelse nr. 200 af 25. marts 2004 om udgangstilladelse

⁶⁹ jf. Folketingstidende 1980-81, forhandlingerne, sp. 5092.

⁷⁰ Jf. 1981-ikraftsættelsesloven.

⁷¹ Der kan hertil stilles spørgsmålstegn ved, om sådanne pragmatiske hensyn kan stå over statsrettens legalitetskrav; da det som nævnt indebærer en forbedring af de indlagtes retsstilling, skal emnet dog ikke forfølges nærmere her.

⁷² Retsvæsenkommissionens betænkning, s. 940, samt interview med Bodil Landbo.

mv. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret. Det oplyses tillige fra Risskov Hospital⁷³ og Rigsadvokaten⁷⁴, at reglerne i bekendtgørelsen følges i forbindelse med behandlingen af grønlandske retspsykiatriske patienter.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 2, hvilke udgange overlægen skal træffe afgørelse om og i bestemmelsens stk. 3 er opregnet de udgangssituationer, hvor statsadvokaten skal træffe afgørelse. Rigsadvokaten træffer i medfør af stk. 4 afgørelse om udgange, der ikke er omfattet af stk. 1-3. Det oplyses hos Rigsadvokaten⁷⁵, at det forhold, at der ikke for Grønland findes en statsadvokatur, har medført, at afgørelseskompetencen efter stk. 3 er overgået til Rigsadvokaten. Der kan dog ikke herfra anvises hjemmel hertil. Eventuel klage over afgørelser herfra rettes til Justitsministeriet.

§ 3 tilsiger, at der ved afgørelsen af, om der bør gives tilladelse til udgang mv., ud over behandlingsmæssige hensyn navnlig skal lægges vægt på hensynet til retssikkerheden, herunder de forhold, som har begrundet dom til anbringelse i stedet for mindre indgribende foranstaltninger. Det oplyses hos Rigsadvokaten, at der ved afgørelsen af, om en tilladelse skal gives og i hvilket omfang, især lægges vægt på den generelle vurdering af vedkommendes farlighed, som bl.a. foretages ud fra patientens opførsel under indlæggelsen. Endvidere angives herfra, at de lægelige vurderinger ikke altid følges, idet de behandlingsmæssige hensyn ikke nødvendigvis stemmer overens med denne farlighedsvurdering.

I forbindelse med ansøgning om udgang til ferierejse til Grønland forelægges spørgsmålet for Politimesteren i Grønland til udtalelse, forinden Rigsadvokaten træffer afgørelse, idet embedet her ofte har en bedre fornemmelse for, hvorledes sikkerhedshensyn varetages, og om der bør gives pålæg om fx overnatning i detentionen under opholdet her. Disse tilladelser gives oftest, men der er set eksempel på, at rejse ikke kunne tillades på trods af positiv lægelig vurdering af hensigtsmæssigheden heraf.⁷⁶

For patienter med dom til behandling følger det af selve dommen, at overlægen på afdelingen ud fra sikkerheds- og behandlingsmæssige hensyn vurderer, om der kan gives tilladelse til udgang.

De kriterier, som i praksis anvendes ved vurderingen, er for det første, at den psykiske tilstand er så stabil, at de påvirkninger af patienten, som opstår uden for afdelingen, ikke forværrer tilstanden. For det andet skal der afleveres negativ urinprøve. Beslutningen om udgang og med hvilken hastighed, den optrappes,

⁷³ Ved Bodil Landbo.

⁷⁴ Telefonisk ved fuldmægtig Anne-Sofie Lohse den 7. juni 2006.

⁷⁵ Telefonisk ved fuldmægtig Anne-Sofie Lohse den 7. juni 2006.

⁷⁶ Oplyst telefonisk ved fuldmægtig Anne-Sofie Lohse den 7. juni 2006.

træffes af de faste kontaktpersoner ud fra en samlet vurdering af den psykiske tilstand, den enkeltes forhold og det samlede pres i afsnittet i forhold til, at der indbringes hash på afdelingen.⁷⁷ Der kan ikke fra Risskov Hospital oplyses generelt om, hvor ofte udgang gives, eller om der ses en forskel i hyppigheden sammenlignet med de danske indlagte.

4.3.2. Besøg

Den indlagtes bistandsværge skal besøge patienten minimum en gang om måneden. Kun ganske få har familie i Danmark, og besøg er for de flestes tilfælde begrænset til værgen. Besøg fra Grønland er meget sjældne, idet en rejse til Danmark oftest er for omkostningsfuld for familien.⁷⁸

4.3.3. Kontakt via telefon og internet

De indlagte modtager ugentligt et telekort pålydende 80,00 kr. Dette kan benyttes i en opstillet afskærmet telefonboks til personlige opkald til Grønland; minuttaksten hertil er pt. 6,75 kr.

Der er desuden på afdelingen indrettet en IT-café, hvor der er opsat to computere med internetopkobling, som frit kan benyttes til bl.a. e-mailkorrespondance. Dog er visse af de indlagte analfabeter, og de pårørende har for manges vedkommende også problemer med at læse og skrive eller mangler internetadgang. Nogle pårørende tager ind på det lokale kommunekontor og benytter computere her, dette ligger dog ofte langt fra bygden.⁷⁹

4.4. Ferierejser, hjemmelsspørgsmål

Udgang til Grønland sker i form af ferierejser hertil. I forbindelse med mit besøg på afdelingen i juli 2005 blev opmærksomheden af hospitalspersonalet dog henledt på, at disse ikke bliver givet i samme omfang som tidligere – med skade for de indlagte til følge.

Det er tidligere hertil oplyst fra Dronning Ingrid's Hospital, som er bevilgende myndighed i forhold til disse rejser, at der ikke i den grønlandske sundhedslovgivning kan anvises regler, som forpligter sundhedsvæsenet til at afholde denne form for udgifter.⁸⁰ Tilsvarende oplyses fra Sundhedsdirektoratet.⁸¹ Det skal derfor nærme-

⁷⁷ Notat om retningslinier for udgang udarbejdet af Bodil Landbo.

⁷⁸ Oplyst af Bodil Landbo og bekræftet af Trine Arngrim. Det oplyses, at der kun sjældent modtages besøg fra Grønland, dog kan nærmere oplysninger i relation hertil ikke fremskaffes. Spørgsmålet har ikke været forelagt Henriette Kjær.

⁷⁹ Oplysningerne i afsnit 4.3. hidrører fra besøg på afdelingen den 6. juli 2005, samtale med nu tidligere overlæge på afdelingen Bodil Landbo og socialrådgiver Katrine Kleist, interview med samme og med ny overlæge siden februar 2006 Trine Arngrim samt Folketingets Ombudsmands inspektion af Psykiatrisk Hospital i Århus den 23. august 2005.

⁸⁰ I svar på ansøgning om ferierejser fra Risskov hospital til DIH af 24. april 2003 ved Felix Dalker.

⁸¹ I mail af 29. maj 2006 fra Lisbeth Sveigaard, Sundhedsdirektoratet.

re undersøges, i hvor stort omfang disse rejser bevilges, og hjemmelsgrundlaget herfor afdækkes.

Adgang til ferierejser er siden 2003⁸² reguleret i aftale mellem Psykiatrien i Århus Amt og Grønlands Hjemmestyre/Dronning Ingrid's Hospital, Nuuk.⁸³

Kapitel IX heri omhandler ferierejser for langtidsindlagte patienter på Risskov Psykiatriske Hospital og har følgende ordlyd:

“§ 18¹ Med henblik på at opretholde patienters kontakt til familien og Grønland kan der for langtidsindlagte patienter aftales ferierejser til Grønland, første gang normalt i det andet indlæggelsesår.

§ 18² Som udgangspunkt kan der bevilges 1 årlig ferierejse for langtidsindlagte patienter.

§ 18³ Dronning Ingrid's Hospital varetager administrationen af ferierejserne og afholder alle udgifter i forbindelse med ferierejser.

§ 18⁴ Retningslinierne vedr. ferierejser i øvrigt aftales nærmere mellem aftalparterne.”

Det oplyses fra Risskov Hospital, at der ikke er indgået egentlig skriftlig aftale vedrørende de nærmere retningslinier for ferierejser, jf. § 18⁴. Disse blev dog tidligere givet efter den behandlende læges vurdering af hensigtsmæssigheden heraf, typisk årligt. Et kriterium for bevilling var og er tillige, i overensstemmelse med aftalens § 18, at den psykiatriske patient har opholdt sig gennem længere tid på psykiatrisk hospital i Danmark – typisk efter påbegyndelse af 2. indlæggelsesår.⁸⁴

Hjemmestyrets udgifter til psykiatriske patienters behandlingsophold i Danmark afholdes over den af Landstinget givne driftsbevilling, hvilken er henlagt til Dronning Ingrid's Hospitals ansvarsområde. Bemyndigelse til at afholde udgifter gives af Landstinget på de årlige finanslove, og det fremgår af bemærkningerne til finanslovsforlagene fra 2004, 2005 og 2006⁸⁵, at bevillingen til ferierejser ydes i henhold til landstingsforordning nr. 15 af 6. november 1997 om sundhedsvæsenets ydelser. Det oplyses fra Sundhedsdirektoratet⁸⁶, at aftalen mellem Grønlands Hjemme-

⁸² Tidligere var aftalen indgået imellem Vordingborg Hospital og Grønlands Hjemmestyre/Dronning Ingrid's Hospital.

⁸³ Samarbejdsaftale mellem Grønlands Hjemmestyre/Dronning Ingrid's Hospital og Psykiatrien i Århus Amt af 11. december 2001.

⁸⁴ Jf. retschef hos Landstingets Ombudsmand Michael Mikkelsens notat af 16. januar 2006 vedrørende telefonisk høring af amtspsykiatrichef Villads Villadsen, Århus Amt, samt svar på ansøgning om ferierejser fra Risskov hospital til DIH af 24. april 2003.

⁸⁵ Finanslovsforlagene fra de pågældende år findes på www.nanoq.gl.

⁸⁶ I det grønlandske myndighedshierarki svarer et direktorat til et dansk ministerium. Det grønlandske ord for direktorat betyder direkte oversat: “Der, hvor bossen regerer”...!

styre og Psykiatrien i Århus Amt er indgået i henhold til dennes § 23, stk. 1, som er affattet som følger:

”§ 23. Henvisning til undersøgelse og behandling uden for Grønland kan alene ske til behandlingsinstitutioner, som Landsstyret har indgået aftale med om modtagelse af patienter fra Grønland.

Stk. 2. Landsstyret fastsætter nærmere regler om benyttelse af behandlingsinstitutioner uden for Grønland.”

Der er dog endnu ikke udarbejdet en bekendtgørelse efter § 23, stk. 2, og der er således ikke fastsat nærmere retningslinier om benyttelse af behandlingsinstitutioner uden for Grønland. Sundhedsdirektoratet har endnu ikke fået udarbejdet grønlandske forordninger og bekendtgørelser for alle områder inden for sundhedsvæsenet, hvorfor det henstår som et prioriteringsspørgsmål, hvornår denne bekendtgørelse bliver udarbejdet. Det oplyses fra Direktoratet⁸⁷, at udarbejdelse af den manglende grønlandske sundhedslovgivning forventes tilendebragt omkring 2012.⁸⁸

For at understrege den hjemmelmæssige uklarhed, som eksisterer på området, skal som en kuriositet afslutningsvis nævnes, at der desuden ses et enkelt eksempel på, at en patient i 2003 har fået bevilget hjemrejse fra sin hjemkommune i Grønland med henvisning til Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 28 af 22. december 2000 om hjælp til personer med vidtgående handicap § 45.⁸⁹

Ordlyden af bestemmelsen i den pågældende bekendtgørelse er:

”En person med vidtgående handicap, der på grund af handicappet opholder sig uden for sit hjemsted, kan én gang om året bevilges hjælp til en ferierejse hjem. Det er en betingelse, at den pågældende opholder sig uden for hjemstedet, fordi der ikke er et egnet bomæssigt tilbud der, og at de sociale myndigheder i Grønland har truffet beslutning om opholdet.” [Min fremhævning]

De, som er nedsendt på retligt grundlag, er hermed ikke omfattet, idet hjemmelen således kun omfatter ophold efter beslutning af de sociale myndigheder.

⁸⁷ I brev til Landstingets Ombudsmand af 19. april 2006 med kopi til mig.

⁸⁸ Det bemærkes, at rigsmyndighederne i anden sammenhæng (det centrale koordinationsudvalg og psykiatriplan-udvalget) samarbejder med hjemmestyret om problemstillinger vedrørende det psykiatriske behandlingssystem i Grønland, jf. Retsvæsenkommissionens betænkning, s. 865.

⁸⁹ Jeg modtog ved en fejl kopi af brev fra den berørte kommune, hvor der med henvisning til denne hjemmel bevilges ferierejse. Jeg har dog ikke mulighed for at angive de nærmere omstændigheder herom eller vedlægge dette som bilag, idet brevet indgår i en konkret sag, jeg ikke er givet aktindsigt i. Det nævnes dog i referat af møde mellem psykiatrien i Århus Amt og DIH af 22. maj 2003, at en hjemkommune har finansieret en sådan rejse.

4.5. Ferierejser – konkrete bevillinger og kritik af mangel herpå

Under Folketingets Ombudsmands inspektion på Risskov Hospital den 23. august 2005 blev denne også gjort opmærksom på det forhold, at der tilsyneladende ikke blev bevilget ferierejser til de langtidsindlagte patienter efter de ovenfor gengivne bestemmelser herom i aftalen. Folketingets Ombudsmand rettede i den forbindelse henvendelse til Landstingets Ombudsmand med orientering herom.⁹⁰

Landstingets Ombudsmand anmodede herefter Sundhedsdirektoratet⁹¹ om en redegørelse for, om der foreligger en generel beslutning fra de ansvarlige myndigheder i Grønland om ikke at tilbyde disse ferierejser samt om baggrunden for en eventuel beslutning.

Det fremgår af denne redegørelse fra Sundhedsdirektoratet⁹², at der i 2003 blev tilbudt ferierejse til 3 langtidsanbragte patienter. Det oplyses fra Risskov hospital at kun 2 rejser blev tilbudt dette år, og at disse umiddelbart blev finansieret af Psykiatrien i Århus Amt.⁹³

I 2004 blev ingen sådanne rejser givet, på trods af at der var behov for ca. 6⁹⁴.

I 2005 blev 2 ferierejser blev gennemført, og det oplyses fra Risskov Hospital, at der i 2006 foreløbig er givet 2 ferierejser.⁹⁵

Desuden fremgår det af svar af 24. april 2003 fra DIH på ansøgning fra Risskov Hospital, at der gives afslag på ansøgning om 4 -5 ferierejser, men i stedet tilbydes 3 *besøgsrejser*.⁹⁶ Fra Risskov Hospital oplyses dog hertil, at der ikke i perioden, siden området overgik hertil i 2003, er bevilget besøgsrejser.⁹⁷

Det fremgår tillige af redegørelsen, at den ansvarlige ledelse på Dronning Ingrid's Hospital har disponeret i overensstemmelse med den aktuelle bevilling, hvor der i 2004 ikke var mulighed for at bevilge ferierejser, men at der både herfra samt fra Psykiatrien i Århus fra lægefaglig side er givet udtryk for, at denne økonomiske prioritering er uheldig fra et behandlingsmæssigt perspektiv, idet disse rejser er af væsentlig betydning for patienternes mulighed for at kunne vende tilbage til Grøn-

⁹⁰ I brev af 30. august 2005 fra inspektionschef ved Folketingets Ombudsmand Lennart Frandsen til Landstingets Ombudsmand.

⁹¹ I brev af 9. december 2005.

⁹² Fremsendt til Landstingets Ombudsmand den 8. december 2005.

⁹³ Jf. referat af møde mellem Psykiatrien i Århus Amt og DIH af 22. maj 2003, s. 2.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Af Trine Arngrim den 13. juni 2006.

⁹⁶ Ferierejser er i sagens natur mere bekostelige at gennemføre end besøgsrejser, idet der skal medrejse personale og desuden bekostes kost og logi i Grønland til både til patienten og personalet.

⁹⁷ Sundhedsdirektoratet oplyser den 28. maj 2006 hertil på baggrund af min skriftlige henvendelse, at de ikke her kan be- eller afkræfte det til Landstingets Ombudsmand oplyste vedrørende antallet af ferierejser, men at oplysningerne alene kendes af Dronning Ingrid's Hospital. Det har dog på trods af gentagne skriftlige henvendelser hertil i perioden juli 2005 til juni 2006 ikke været muligt at få besvaret bl.a. disse spørgsmål herfra.

land efter endt behandling. Desuden vanskeliggøres planlægningen af behandlingen af, at det behandelende hospital ikke har bevillingsmæssig kompetence i forhold til ferierejserne.⁹⁸

Videre oplyses det, at Landstinget og Landsstyret i budgetorienteringer og Landstingets Finansudvalg i høringsvar over forslag til finanslov er blevet gjort opmærksomme på, at én blandt flere uheldige konsekvenser af den stramme økonomiske ramme, som finanslovsforslaget for 2004 stillede i udsigt, ville være, at ferierejser for psykiatriske patienter måtte ophøre. Tilsvarende er konsekvenserne beskrevet i regnskabsbemærkningerne til Landstingets Revisionsudvalg.

Der ses i budgetoverslag og budget i finansloven for 2005 og 2006 for konto 32.10.04 D, "*Patientbehandling i udlandet, psykiatriske*", dog ingen forøgelse af det samlede budget, som fortsat udgør kr. 26.120.000.⁹⁹

5. Vurdering i forhold til EMRK

5.1. Menneskerettighedskonventionens gyldighed i Grønland

EMRK er ikke inkorporeret som en del af grønlandsk ret, som den har været det i dansk ret siden 1992. Alligevel har den været gældende i Grønland, siden Danmark i 1953 afgav erklæring derom i henhold til EMRK art. 63, stk. 1. Efter denne bestemmelse kan en stat afgive erklæring om, at konventionen skal udstrækkes til områder, hvor den pågældende stat er ansvarlig for de internationale forbindelser - som det dengang var tilfældet med Danmarks forhold til Grønland. Efter bestemmelsens stk. 3 skal konventionen imidlertid anvendes "*under skyldig hensyntagen til de stedlige vilkår*" i sådanne områder.

Det er ikke helt klart, hvad denne bestemmelse konkret indebærer, men det er dog fastlagt i EMD's sparsomme praksis herom, at der skal foreligge et konkret og beviseligt behov for at påberåbe sig bestemmelsen¹⁰⁰. Det danske rigsfællesskab kan altså ikke generelt henvise til de stedlige vilkår, hvis forholdene ikke lever op til Konventionen.¹⁰¹

I forhold til vurderingen af, om nedsendelsen og forholdene under opholdet i Danmark udgør en krænkelse af EMRK, skal understreges, at en sådan vurdering

⁹⁸ Jf. retschef hos Landstingets Ombudsmand Michael Mikkelsens notat af 16. januar 2006 vedrørende telefonisk høring af amtspsykiatrichef Villads Villadsen, Århus Amt.

⁹⁹ Finanslove m.v. kan findes på www.nanoq.gl.

¹⁰⁰ *Tyrer mod Det forenede Kongerige* (1978). Sagen omhandlende lovhemlet korporlig afstraffelse af klager, som var bosat på Isle of Man. Domstolen fandt, at de stedlige forhold ikke kunne begrunde et indgreb i bl.a. rettighederne sikret efter artikel 3.

¹⁰¹ Det Danske Center for Menneskerettigheder, "Menneskeret i Danmark - Status 2000", s. 20.

skal foretages konkret med udgangspunkt i enkeltsager.¹⁰² Det kan ikke generelt konstateres, om denne praksis med at nedsende de grønlandske dømte til behandling og anbringelse i Danmark udgør behandling i strid med Konventionen.

Da det som tidligere beskrevet ikke har været muligt at få adgang til sagsakter fra konkrete sager vedrørende de § 113-dømte, må analysen således også begrænses til en overordnet vurdering af, om der ud fra det ellers oplyste ses en nærliggende risiko for, at Rigsfællesskabet ved sin praksis krænker de i konventionen sikrede rettigheder. En eventuel sag anlagt ved Den europæiske Menneskerettighedsdomstol vedrørende de grønlandske patienter vil skulle anlægges mod staten Danmark, hvorfor den ovenfor anførte tvivl vedrørende ansvarets placering i denne sammenhæng ikke er relevant.

5.2. Artikel 3

EMRK artikel 3 har følgende ordlyd:

"Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf."

Forbudet er absolut i den forstand, at det ikke kan gøres til genstand for derogation – heller ikke under krig eller anden faretilstand, jf. herved artikel 15. Forbudets absolutte karakter viser sig tillige ved, at indskrænkende fortolkninger af bestemmelsen eller undtagelser hertil ikke tillades.¹⁰³

Bestemmelsen sonderer mellem tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling og straf. Tortur er den groveste form, umenneskelig behandling er mindre grov, og nedværdigende behandling er den mindst grove form for mishandling omfattet af beskyttelsesområdet.¹⁰⁴ Der henvises dog ofte i Domstolens afgørelser til, at en behandling udgør både umenneskelig og nedværdigende behandling eller straf, hvorfor denne sondring umiddelbart ikke ses afgørende.¹⁰⁵

Behandling dækker enhver faktisk handling, som foretages over for borgerne, og undladelser og passivitet vil efter omstændighederne også være omfattet af artikel 3. Straf omfatter ud over de indlysende tilfælde tillige foranstaltninger, som har karakter heraf, men som fremtræder under et andet navn.¹⁰⁶

¹⁰² Jf. bl.a. konventionens artikel 35.

¹⁰³ Jf. artikel 18, *Assenov m.fl. mod Bulgarien* (1998), pr. 93, samt Lorenzen s. 104.

¹⁰⁴ Jf. *Campbell og Cosans mod Det Forenede Kongerige* (1982).

¹⁰⁵ Se fx *Keenan mod Det Forenede Kongerige* (2001). Disse sondringer ses dog relevante i forhold til klarlæggelsen af beskyttelsesområdet generelt, hvorfor de alligevel er behandlet i det følgende.

¹⁰⁶ Lorenzen, s. 124 f.

En af de første sager, som blev behandlet vedrørende artikel 3, er fra 1969 og var imod Grækenland.¹⁰⁷ Den fortolkning af bestemmelsen, som den Europæiske Menneskerettighedskommission udlagde her, og den markering af de skillelinier imellem de i bestemmelsen hierarkisk angivne forbud imod tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, som blev foretaget, har dannet grundlag for Domstolens senere retsanvendelse.

Kommissionen udtalte herom følgende:

“The notion of inhuman treatment covers at least such treatment as deliberately causes severe suffering, mental or physical, which, in the particular situation, is unjustifiable. The word torture is often used to describe inhuman treatment, which has a purpose, such as the obtaining of information or confession, or the infliction of punishment, and is generally an aggravated form of inhuman treatment. Treatment or punishment of an individual may be said to be degrading if it grossly humiliates him before others or drives him to act against his will or conscience.”¹⁰⁸

For at være omfattet af beskyttelsesområdet for bestemmelsen tilsiger praksis, at behandlingen skal være af et vist minimum af alvorlighed.¹⁰⁹ I en sag fra 1978,¹¹⁰ hvis grundlæggende formuleringer er gentaget i samtlige senere afgørelser vedrørende artikel 3, fremgår, at denne behandling skal have involveret faktisk legemlig skade eller intens fysisk eller psykisk lidelse. I denne vurdering indgår sagens samlede omstændigheder som relevante, herunder fx behandlingens varighed, dens psykiske og psykiske følger og i visse tilfælde offerets køn, alder og helbredstilstand.

Afgørende for sondringen mellem tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf er, hvorvidt denne indebærer eller medfører meget alvorlig og grusom lidelse, og hvorvidt denne lidelse er påført forsætligt.¹¹¹ Senere sager, hvor der er statueret krænkelse i form af tortur, giver følgende eksempler på klassifikationen: slag mod brystbenet¹¹², spark og slag i hovedet med geværkolbe, som medførte hjerneskade¹¹³, slag på krop, tvunget til at knæle foran politibetjent, tisset på af samme, trusler om brug af blæselampe og injektionsprøjter, seksuelle ydmygelser¹¹⁴.

Ved bedømmelse af, om en given behandling er umenneskelig i konventionens forstand, har Domstolen lagt vægt på, om behandlingen er sket med overlæg

¹⁰⁷ Report of 18 November 1969, Yearbook 12, s. 186.

¹⁰⁸ Ibid, s. 377.

¹⁰⁹ Se fx *Peers mod Grækenland* (2001), pr. 67 – 68 og 74.

¹¹⁰ *Irland mod Det Forenede Kongerige* (1978), pr. 167.

¹¹¹ Se *Mahmut Kaya mod Tyrkiet* (2000), pr. 117 med henvisninger.

¹¹² *Salman* (2000), pr. 115 – 116.

¹¹³ *Ilhan mod Tyrkiet* (2000), pr. 87 – 88.

¹¹⁴ *Selmouni mod Frankrig* (1999), pr. 105.

(dette er dog ikke et krav for at være omfattet af umenneskelighedsbegrebet i bestemmelsen, jf. ovenstående citat modsætningsvis), om den har varet ved i "flere timer", og om den har forårsaget faktisk legemsskade eller intens psykisk eller fysisk lidelse. Som eksempler herpå ses overlagt ødelæggelse af klagers hus og ejendele¹¹⁵ og forhørsteknikker, som indebærer, at de afhørte måtte stå på tæer i lange perioder, fik poser over hovedet, blev udsat for konstant støj, blev forhindret i at sove og fik for lidt mad og drikke¹¹⁶.

Ved konstatering af nedværdigende behandling eller straf har EMD bl.a. inddraget spørgsmålet om, hvorvidt behandlingen gav eller var egnet til at indgive en følelse af frygt, angst eller mindreværd, og om den var egnet til at ydmyge eller nedværdige offeret.¹¹⁷ Hvis formålet tillige er at ydmyge, og dette har haft skadelig effekt på offerets personlighed, vil det tale for krænkelse af artikel 3.¹¹⁸ Det bemærkes dog, at det indgår som et skærpende element i vurderingen, hvis hensigten har været at ydmyge eller nedværdige den pågældende, men at dette ikke er et krav for, at der kan være tale om nedværdigende behandling eller straf i konventionens forstand.¹¹⁹

I forbindelse med konstatering af, om der er tale om en behandling eller straf, som kan karakteriseres som umenneskelig eller nedværdigende, har Domstolen udtalt, at den påførte lidelse eller ydmygelse må være mere vidtgående, end hvad der er at anse som en uundgåelig følge af en ellers lovlig straf eller behandling. I en sag fra 2004¹²⁰ var klager, som var 70 år gammel og indsat i fængsel, indlagt på hospital for at få foretaget en livsnødvendig operation. Han var under opholdet lænket med håndjern til sin seng på trods af, at der var placeret to vagter ved indgangsdøren. Domstolen fandt her, at der var tale om umenneskelig behandling, idet lænkningen ikke kunne retfærdiggøres ud fra sikkerhedshensyn.

Kravet om, at behandling eller straf skal have medført skade på offerets personlighed, er dog underlagt en særlig vurdering, når der er tale om frihedsberøvelse af psykisk syge personer, idet disse ikke altid er i stand til at redegøre for eller påvise, hvorledes forholdene under opholdet har påvirket deres psyke. I en sag fra 2001¹²¹ fandt Domstolen, at det faktum, at klager ikke var i stand til at godtgøre, i hvilket omfang den opståede forværring af den psykiske tilstand kunne tilskrives afsoningsforholdene, ikke var afgørende for muligheden for at tage stilling til, om disse forhold udgjorde en krænkelse af artikel 3. Domstolen udtalte, at fraværet af effektiv overvågning af den frihedsberøvedes tilstand samt mangelfuld psykiatrisk behandling af vedkommende, som var kendt som selvmordstruet,

¹¹⁵ *Bilgin mod Tyrkiet* (2000), pr. 103 – 104.

¹¹⁶ *Irland mod Det Forenede Kongerige* (1978).

¹¹⁷ Se fx *Kudla mod Polen* (2000), pr. 92.

¹¹⁸ *Raninen mod Finland* (1997), pr. 55.

¹¹⁹ Se fx *Mayzit mod Rusland* (2005).

¹²⁰ *Hénaf mod Frankrig* (2003).

¹²¹ *Keenan mod Det Forenede Kongerige* (2001).

samlet set udgjorde en umenneskelig og nedværdigende behandling straf i strid med artikel 3.¹²²

Det er i rapporter fra Den Europæiske Torturkomité¹²³ flere gange understreget, at det er af stor vigtighed, at den indsatte får mulighed for at opretholde kontakt til sin familie og nære venner med henblik på vedligeholdelse af familiemæssige og følelsesmæssige forbindelser, idet opretholdelsen af sådanne relationer er af yderste vigtighed i forbindelse med den sociale rehabilitering af vedkommende.¹²⁴ Komitéen udtalte efter et besøg i Bulgarien, at adgang til besøg på en halv time om måneden ikke er tilstrækkeligt til at opretholde disse nødvendige relationer.¹²⁵

Hvad angår indsatte, hvis familie bor så langt fra disses opholdssted, at besøg i praksis viser sig meget vanskelige, har komitéen udtalt, at der bør udvises stor hensyntagen og fleksibilitet i forbindelse med udarbejdelse af regler og praktisk gennemførelse af besøg, telefonadgang og andre tiltag, som kan fremme muligheden for at opretholde disse personlige relationer, fx ved udvidet adgang til telefonisk kontakt.¹²⁶

I en afgørelse fra EMK fra 1974¹²⁷ var en afsoner, med henvisning til dennes farlighed, overført fra Bahamas til Storbritannien, hvor han senere blev erklæret sindssyg og herefter overflyttet til et sikret psykiatrisk hospital. Vedkommende indgav klage til EMK med henvisning til, at placeringen 4.800 km fra sin hustru og deres fire børn udgjorde et uberettiget indgreb i hans ret til familieliv, jf. artikel 8, samt et overgreb omfattet af beskyttelsen efter artikel 3. Kommissionen fandt, at bestemmelserne ikke var krænkede, og henviste i den forbindelse til, at vedkommende var dømt for en grov forbrydelse (drab), og at han led af en alvorlig psykisk sygdom, for hvilken der ikke kunne stilles fyldestgørende behandlingsfaciliteter til rådighed på Bahamas. Det ansås derfor at være mindre umenneskeligt at placere ham i en egnet institution i Storbritannien end at overføre ham til forvaring under utilstrækkelige forhold i Bahamas.

¹²² Ibid, pr. 112 – 116.

¹²³ I Domstolens praksis ses ofte henvisning til udtalelser fra rapporter fra Den Europæiske Torturkomité (CPT). Denne er nedsat i henhold til Europarådets konvention af 1987 til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf og foretager jævnlige besøg og inspektioner af steder i medlemslandene, hvor frihedsberøvelse finder sted, for at forebygge og forhindre, at der sker overtrædelser af artikel 3. De rapporter, som udarbejdes i forbindelse hermed, er ikke retligt bindende for hverken EMD eller medlemsstaterne, men har fået stor betydning for fastlæggelsen af europæiske minimumsstandarder for behandling af frihedsberøvede, og udtalelser herfra inddrages ofte ved EMD's bedømmelse af sager herom. Lorenzen, s. 121.

¹²⁴ Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 26 March to 7 April 1995, pr. 156.

¹²⁵ Ibid, pr. 157.

¹²⁶ Second General Report on the CPT's activities covering the period 1 January to 31 December 1991, pr. 51.

¹²⁷ EMK X. mod Det Forenede Kongerige (1974).

I en anden sag fra 1990¹²⁸ påstod klager, at fængselsmyndighedernes nægtelse af at overflytte ham til afsoning i en anden landsdel med henblik på, at han kunne modtage besøg fra sin forlovede, ud over at være en krænkelse af hans rettigheder efter artikel 8 tillige udgjorde umenneskelig og nedværdigende behandling i art. 3's forstand, idet afslaget på overflytning kunne ødelægge hans familierelation. Kommissionen fandt her, at myndighedernes nægtelse ikke indebar det minimum af alvorlighed for behandling eller straf, som er foreskrevet i artikel 3.¹²⁹

Det skal dog fremhæves, at retspraksis vedrørende artikel 3 i relation til de forhold, som eksisterer under frihedsberøvelse i bl.a. fængsler og psykiatriske institutioner, i særlig grad må vurderes i under skelen til tidspunktet for den trufne afgørelse, idet der er tale om et retsområde under kraftig udvikling mod et højere beskyttelsesniveau, hvorfor ældre afgørelser ofte vil have en begrænset retskildeværdi.¹³⁰

I en afgørelse fra 2003¹³¹ var klager anbragt som den eneste afsoner i et fængsel på en ø langt fra fastlandet. Han havde tilladelse til at modtage besøg fra sin familie, hvilket dog var særdeles besværliggjort af øens beliggenhed og mangel på tilstrækkelige transportmuligheder hertil. Det var ikke tilladt for klager at have telefonisk kontakt til hverken sin familie eller advokater. Efter et besøg hos klager anbefalede CPT blandt andet, at han blev givet tilladelse til at have telefonsamtaler med sin familie. Domstolen fandt imidlertid, at de forhold, klager var indsat under, ikke udgjorde umenneskelig eller nedværdigende behandling.

5.2.1. Analyse af artikel 3

I relation til artikel 3 kan det umiddelbart konstateres, at vurderingen af, hvorvidt der foreligger en krænkelse af de grønlandske retspsykiatriske patienters rettigheder i medfør heraf, må foretages i forhold til forbudet mod umenneskelig eller nedværdigende behandling og ikke i forhold til forbudet mod tortur, idet de krævede omstændigheder for, at der er tale om tortur (behandlingen skal være påført forsætligt med henblik på at påføre lidelse), ikke er opfyldt, jf. ovenfor. Det skal herefter undersøges, om behandlingen af patienterne indebærer, at minimumsniveauet for grovhed er nået i forhold til det øvrige anvendelsesområde efter artikel 3.

¹²⁸ EMK *Wakefield mod UK (1990)*.

¹²⁹ Det skal dog hertil understreges, at kommissionen tillige havde vurderet, at klagerens forhold til sin forlovede og dennes børn *ikke* udgjorde et familieforhold i art. 8's forstand, da der ud over brevveksling kun havde været ét personligt møde mellem de to. Det fremgår ikke klart af afgørelsen, om resultatet er begrundet i, at myndighedernes behandling ikke fandtes at nå det nødvendige minimum af grovhed, fordi der ikke var tale om en familierelation i konventionens forstand, *eller* om behandlingen under alle omstændigheder ikke var tilstrækkeligt indgribende og dermed ikke omfattet af artikel 3.

¹³⁰ Lorenzen s. 121.

¹³¹ *Ocalan mod Tyrkiet* (nr. 1) (2003).

Det påhviler staterne at sikre, at frihedsberøvede tilbageholdes under forhold, som er i overensstemmelse med den frihedsberøvedes menneskelige værdighed, hvilket bl.a. indebærer, at den påførte lidelse eller ydmygelse ikke må være mere vidtgående, end hvad der er at anse som en uundgåelig følge af en ellers lovlig straf eller behandling. Inden for denne ramme påhviler det tillige staterne at sikre den frihedsberøvedes helbred og velbefindende.¹³² Ved vurderingen af, om der sker en krænkelse af artikel 3, skal der, som ovenfor beskrevet, ses på den måde, forholdene samlet set påvirker den enkelte frihedsberøvede.

I relation til den her omtalte patientgruppe fremgår det af ovenstående redegørelse, at nedsendelsen i sig selv indebærer en negativ påvirkning, som rækker ud over det, der er at anse som en uundgåelig følge af frihedsberøvelse, jf. beskrivelsen af savn, afsavn, hjemve, manglende kontakt til pårørende, behandlingsvanskeligheder mv.¹³³

Disse problemer søges, som det fremgår af den forudgående afdækning af forholdene under opholdet i Danmark, mildnet ved (begrænset) adgang til at foretage telefonopkald, ferierejser, besøg, tildeling af bistandsværger mv. Dog ses det, at disse tiltag er utilstrækkelige til at afværge de negative konsekvenser af nedsendelsen.¹³⁴

Som det fremgår af ovenstående gennemgang af den relevante praksis, kan der ikke udledes et generelt forbud mod straf eller behandling langt fra den frihedsberøvedes hjem.¹³⁵ Ej heller kan udtømmende og præcist opremses de omstændigheder, som skal være til stede hos denne persongruppe, førend minimumsniveauet for grovhed er nået, og krænkelse kan statueres.

Relevante omstændigheder, der – i tillæg til det anførte vedrørende de negative skadevirkninger af opholdet – vil kunne medføre, at den nedre grænse for krænkelse af artikel 3 opnås, kunne være bl.a. det forhold, at der er tale om en gruppe personer, som i forvejen er letpåvirkelige på grund af deres svækkede mentale tilstand og derfor er i højere risiko for at lide psykiske følgevirkninger i form af fx

¹³² Fx *Kudla mod Polen* (2000), pr. 94.

¹³³ I 1996 foretog CPT kontrolbesøg i Danmark og besøgte her bl.a. afdelingen for grønlandske forvaringsdømte i Anstalten ved Herstedvester. Komitéen anførte i sin rapport herom, at den nuværende ordning, hvor de grønlandske dømte nedsendes til Danmark, har en række uønskede virkninger, som vil kunne undgås, hvis man tilvejebringer mulighed for, at disse personer kan afsone i Grønland. Jf. *Report to the Danish Government on the visit to Denmark carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 29 September to 9 October 1996*, pr. 132.

¹³⁴ Jf. tillige *Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 26 March to 7 April 1995*, hvor det anføres, at adgang til en halv times besøg om måneden ikke er tilstrækkeligt til at opretholde en god forbindelse til pårørende.

¹³⁵ Se fx EMK, *Wakefield mod Det Forenede Kongerige* (1990), og EMK, *X mod Det Forenede Kongerige* (1974).

en forværring af tilstanden eller en langsommere helbredelse end under en lignende behandling foretaget under indlæggelse i Grønland. Endvidere er det relevant, at der ofte er tale om ganske unge lovovertrædere,¹³⁶ og at de fleste må formodes at have nær familie i Grønland, ligesom mange ikke har nogen videre tilknytning til Danmark.¹³⁷

Selve den kendsgerning, at frihedsberøvelsen sker på ubestemt tid, er tillige en faktor, som i sagens natur kan tænkes at være medvirkende til at forværre de øvrige negative konsekvenser af opholdet.

Modsat må henses til den ovenfor refererede afgørelse *Öcalan mod Tyrkiet*, hvor omstændighederne, som synes sammenlignelige med de grønlandske patienters, af EMD ikke vurderedes at have opnået det minimum af alvorlighed, der kræves for, at være omfattet af bestemmelsens beskyttelsesområde. Domstolen antog dog her, at der ikke var sket skade på klagers personlighed,¹³⁸ og afgørelsen kunne muligvis være faldet anderledes ud, hvis dette havde været tilfældet. Til sammenligning med den her omhandlede gruppe, skal erindres om det lempede krav i forhold til påvisning af den indtrådte skade på offerets personlighed, når der er tale om psykisk syge personer.

Det kan derfor ikke afvises, at den behandling, som nedsendelsen udgør, i konkrete tilfælde kan være omfattet af bestemmelsens beskyttelsesområde.

5.3. Artikel 5

Artikel 5, stk. 1, har følgende ordlyd:

“Enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Ingen må berøves friheden undtagen i følgende tilfælde og i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde.”

Formålet med bestemmelsen er at sikre den personlige frihed og beskytte imod vilkårlig frihedsberøvelse.¹³⁹ Bestemmelsen er bygget op således, at der i stk. 1

¹³⁶ Den domspraksis, jeg er blevet givet aktindsigt i, fremstår i anonymiseret form, således at den dømtes fødselsdato ikke fremgår. Dog oplyses det fra Risskov Hospital, at der “ses en del af de helt unge lovovertrædere.”

¹³⁷ Jf. ovenfor samt det forhold, at mange ikke taler dansk, og at besøg fra pårørende i Danmark kun undtagelsesvist sker, samt den omstændighed, at påvirkningen i Grønland fra dansk kultur og levevis er størst i Nuuk, som udgør det administrative centrum i Grønland. Det oplyses af Bodil Landbo, at mange af de dømte kommer fra mindre byer og bygder, hvor der ses en noget mindre påvirkning herfra, og hvor kontrasten til Danmark således er større.

¹³⁸ Pr. 238.

¹³⁹ Betydningen af begrebet sikkerhed ses ikke relevant for denne fremstilling, hvorfor det ikke vil blive behandlet mere indgående. Det skal dog nævnes, at spørgsmålet har været omstridt i Domstolens praksis, men tilsyneladende blev endeligt afklaret i en sag fra 1986, *Bozano mod Frankrig*, hvor det fremgik af rettens argumentation, at hovedsigtet med artikel 5 er at sikre imod vilkårlig frihedsberøvelse, men at begrebet sikkerhed især bruges i sager om forsvindinger, hvor der ofte er tvivl om, hvorvidt vedkommende (stadig) er frihedsberøvet, eller hvor der er mistanke om, at personen efterfølgende er blevet henrettet.

indledes med en generel fastlæggelse af borgernes rettigheder, hvorefter litra a – f udtømmende opregner de kategorier af tilfælde, hvor der lovligt kan frihedsberøves. Dette betyder, at falder en tilbageholdelsesgrund ikke ind under en af disse kategorier, er den uden videre konventionsstridig. Disse undtagelser skal tillige fortolkes snævert.¹⁴⁰

Definitionen af frihedsberøvelse¹⁴¹ ses i Domstolens praksis at foretages ud fra typen af opholdssted, længden af opholdet, effekten heraf på den frihedsberøvede og måden, tilbageholdelsen sker på.¹⁴²

Til illustration skal nævnes en sag fra 1985.¹⁴³ Klager havde været indlagt på et psykiatrisk hospital, hvor vedkommende havde adgang til at forlade hospitalsområdet i dagtimer og weekender. Domstolen sammenlignede forholdene med dem, som eksisterer i mange åbne fængsler, og fandt herefter, at der var tale om frihedsberøvelse omfattet af artikel 5.

Indgrebet skal i forhold til bestemmelsens stk. 1 være lovligt og i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde. For at en frihedsberøvelse kan anses som lovlig, er det ikke fyldestgørende, at indgrebet er sket i overensstemmelse med national lov. De relevante regler skal desuden være af en vis kvalitet for at opfylde konventionens krav om lovlighed. Det vil sige, at de skal være tilgængelige og klart forståelige, hvilket efter Domstolens praksis betyder, at de skal være offentliggjorte¹⁴⁴ og præcise.¹⁴⁵

5.3.1. Artikel 5, stk. 1, litra e

Som nævnt ovenfor er det alene de i stk. 1, litra a – f, anførte begrundelser for at frihedsberøve, der er tilladelige efter artikel 5. Den for denne fremstilling relevante bestemmelse findes i stk. 1, litra e, som har følgende formulering:

”e) Lovlig frihedsberøvelse af personer for at hindre spredning af smitsomme sygdomme, af personer, der er sindssyge, alkoholikere, narkomaner eller vagabonder.”

¹⁴⁰ Lorenzen, s. 136, se fx *Manzoni mod Italien* (1997), pr. 25, og *Quinn mod Frankrig* (1995), pr. 42.

¹⁴¹ Ud over de oplagte tilfælde, hvor der er tale om decideret fængsling bag låste døre.

¹⁴² Fx *Guzzardi mod Italien* (1980).

¹⁴³ *Ashingdane mod Det Forenede Kongerige* (1985).

¹⁴⁴ Se *Amuur mod Frankrig* (1996), hvor en regel, som hjemlede tilbageholdelse af asylansøgere i en lufthavn, alene fremgik af et ministerielt cirkulære.

¹⁴⁵ Se *Baranowski mod Polen* (2000), hvor Domstolen fandt, at selvom den relevante retsregel var klar og var blevet overholdt, var en frihedsberøvelse i medfør heraf ikke lovlig, når bestemmelsen muliggjorde tilbageholdelser, som var vilkårlige eller ud over, hvad formålet tilsiger.

For at beskytte de personer, som frihedsberøves med henvisning til sindssyge,¹⁴⁶ har Domstolen allerede i en sag fra 1979¹⁴⁷ statueret tre prøvelseskrav, som skal være opfyldt, for at indgrebet kan antages at være omfattet af litra e. For det første skal det underbygges af medicinsk bevisførelse, at vedkommende er sindssyg. For det andet skal denne sindssygdom være af en sådan karakter, at hensynet til patienten selv eller andre nødvendiggør frihedsberøvelse, og for det tredje skal tilbageholdelsen kunne retfærdiggøres løbende under opholdet.¹⁴⁸

I en sag fra 1998¹⁴⁹ havde klager været frihedsberøvet på et psykiatrisk hospital i medfør af retlig kendelse. Efter kendelsens udløb – og forinden en ny blev afgivet – forløb to måneder, hvor klager på grund af en administrativ fejl således var frihedsberøvet uden hjemmel. På trods af, at forløbet var tilladeligt efter hollandsk strafferet, statuerede Domstolen, at en sådan mangel på administrative og retlige beskyttelsesværn imod vilkårlighed udgjorde en krænkelse af artikel 5, og at tilbageholdelsen således ikke var lovlig.

Det fremgår heraf, at Domstolen stiller betydelige krav til de proceduremæssige garantier, når der er tale om tilbageholdelse af sindssyge. Dette må formodes at have sammenhæng med det faktum, at hverken de nationale domstole eller EMD har mulighed for meningsfuldt at bedømme den medicinske bevisførelse, men oftest reelt må lægge denne uprøvet til grund.

Det forhold, at det fra lægelig side vurderes, at en person ikke længere er sindssyg, medfører ikke nødvendigvis, at den pågældende straks skal udskrives. Mynlighederne kan fastsætte vilkår for udskrivning og kan, hvis det findes nødvendigt, tillige udsætte udskrivning midlertidigt af hensyn til disse vilkår. Udskrivning må imidlertid ikke forsinkes på urimelig vis.

Der stilles desuden krav om retssikkerhedsgarantier, som sikrer en effektiv kontrol af, om en undladelse af at udskrive med henvisning til disse vilkår er forenelig med bestemmelsens krav. Hvis der alene kan henvises til praktiske vanskeligheder med at finde et egnet opholdssted til vedkommende, kan den fortsatte frihedsberøvelse vise sig konventionsstridig. Det kan dog give anledning til tvivl, hvor lang tid der må gå fra det tidspunkt, hvor de foreliggende lægelige oplysning-

¹⁴⁶ Som nævnt er formålet med artikel 5 at sikre imod vilkårlig frihedsberøvelse, og bestemmelsen regulerer således ikke de nærmere vilkår, som tilbageholdelsen foregår under. I relation hertil henvises til afsnit 5.2. og 5.4. vedrørende henholdsvis artikel 3 og 8. Det skal dog nævnes, at Domstolen i sin praksis har understreget, at der skal være en vis sammenhæng imellem på den ene side begrundelsen for frihedsberøvelsen (her psykisk sygdom) og på den anden side det sted og de forhold, som anvendes hertil. Der er således ingen tvivl om, at en tilbageholdelse efter litra e skal foregå på en dertil indrettet institution, hvor de påkrævede behandlingsmuligheder forefindes – fx på et hospital. Jf. herved *Aerts mod Belgien* (1998).

¹⁴⁷ *Winterwerp mod Holland* (1979).

¹⁴⁸ Se fx *Varbanov mod Bulgarien* (2000).

¹⁴⁹ *Erkalo mod Holland* (1998).

ger indikerer, at vedkommendes tilstand ikke længere er af en sådan karakter, at den kan begrunde frihedsberøvelse, og indtil udskrivning sker.

I en sag fra 1997¹⁵⁰ havde klager været anklaget for at have overfaldet en gravid kvinde og var herefter blevet diagnosticeret med en psykose. Efter domfældelse var vedkommende blevet dømt til indlæggelse på sikret psykiatrisk hospital. Efter 5 års ophold blev det af det medicinske ekspertnævn, som årligt gennemgik klagers sag for at efterse, om der stadig var behov for indlæggelse, konstateret, at klager ikke længere var psykisk syg, men at han dog ikke endnu var parat til at bo alene og tilpasse sig samfundet uden hjælp. Det blev derfor bestemt, at hans udskrivning skulle betinges af, at han bosatte sig på et dertil indrettet rehabiliteringsbosted under tilsyn. Det viste sig dog efterfølgende ikke muligt at sikre klager en plads på et bosted, og hans udskrivning fra hospitalet blev derved forsinket i over 3 år, hvorefter han blev udskrevet uden forbehold for bestemt opholdssted.

Klager gjorde under sagen ved EMD gældende, at hans tvangsanbringelse i det tidsrum, der forløb fra konstateringen af, at han ikke længere var psykisk syg, til hans endelige udskrivning, var i strid med artikel 5, stk. 1, litra e. Domstolen afviste denne argumentation med henvisning til, at beslutningen om at betinge udskrivning af ophold på bosted var sket efter medicinsk bevisførelse, og at en så konsekvent¹⁵¹ fortolkning af kravet om, at tilbageholdelsen skal kunne retfærdiggøres løbende under opholdet, vil pålægge de ansvarlige myndigheder en unødigt begrænsning i deres skønsmæssige beføjelser. Konstatering af, om en patient er fuldt ud helbredt for en psykisk sygdom, kan ikke altid påvises med absolut sikkerhed, men kan derimod ofte først konstateres ved dennes opførsel efter udskrivning. Det havde derfor ikke konkret været urimeligt at betinge udskrivningen som sket.

Dog var myndighederne, efter at have stillet denne betingelse for udskrivning, forpligtede til at påse, at en sådan udskrivning også var praktisk mulig. Klager havde ikke under opholdet haft mulighed for at begære foretræde for nævnet imellem de årlige gennemgange, og de efterfølgende nævn havde ikke mulighed for at udskrive klager, medmindre kravet vedrørende bosted, som pålagt af det første nævn, var opfyldt. Sammen med forsinkelsen førte dette til, at en enig domstol fandt, at frihedsberøvelsen i de sidste 3 år udgjorde en krænkelse af artikel 5, stk. 1.

5.3.2. Artikel 5, stk. 4

Artikel 5 indeholder i stk. 4 en selvstændig prøvelsesgaranti:

¹⁵⁰ *Johnson mod Det Forenede Kongerige* (1997).

¹⁵¹ "Rigid" i den engelske version af dommen.

"Stk. 4. Enhver, der berøves friheden ved anholdelse eller anden tilbageholdelse, har ret til at indbringe sagen for en domstol, for at denne hurtigt kan træffe afgørelse om lovligheden af frihedsberøvelsen og beordre ham løsladt, hvis frihedsberøvelsen ikke er lovlig."

Bestemmelsen sikrer retten til domstolsprøvelse af frihedsberøvelsen. Ordlyden tilsiger, at denne desuden skal ske hurtigt. I dette krav ses to aspekter; prøvelsen skal ske hurtigt efter tilbageholdelsen og derefter om nødvendigt løbende under opholdet.

Frihedsberøvelse af sindssyge sker ofte på ubestemt tid – som det også er tilfældet, for så vidt angår den for nærværende fremstilling relevante persongruppe. EMD har specifikt vedrørende frihedsberøvelse af mentalt forstyrrede, jf. stk. 1, litra e, udtalt, at hvor disse er tvangsindlagt på ubestemt tid, er de berettigede til med *passende mellemrum* at indbringe spørgsmålet om lovligheden af den fortsatte frihedsberøvelse for en domstol.¹⁵² I en anden sag¹⁵³ har Domstolen udtalt, at prøvelsen i disse situationer skal ske med *korte* intervaller, idet de forhold, som har begrundet frihedsberøvelsen, kan ophøre med tiden.

Det er ikke muligt ud fra Domstolens praksis at definere præcis, *hvor* korte intervaller prøvelse skal ske med, idet dette afhænger konkret af sagens karakter, den frihedsberøvedes personlige forhold, indholdet af nyttilkomne oplysninger i sagen mv. Der kan dog udledes en vis vejledning hertil.

I en sag fra 1992¹⁵⁴ vedrørende prøvelse af lovligheden af den fortsatte frihedsberøvelse af klager, som var indlagt på ubestemt tid i henhold til strafferetlig dom, statuerede Domstolen krænkelse af artikel 5, stk. 4. Domstolen henviste i den forbindelse indledningsvis til, at det i den østrigske straffelov var angivet, at prøvelsesintervallerne ikke måtte overstige 1 år. Herefter anførtes – uden videre argumentation – at en løbende prøvelse med henholdsvis 15 måneders og 2 års mellemrum udgjorde en krænkelse af bestemmelsen, idet prøvelserne ikke antoges at have fundet sted med rimelige intervaller.

Prøvelsen efter stk. 4 i forhold til tvangsanbringelse af mentalt forstyrrede personer skal ud over undersøgelse og vurdering af vedkommendes aktuelle tilstand tillige indbefatte en kontrol af hensigtsmæssigheden af anbringelsesstedet og betingelserne for tvangsanbringelsen.¹⁵⁵

¹⁵² Se *Megyeri mod Tyskland* (1992) for sammendrag af EMD's praksis vedrørende personer omfattet af stk. 1, litra e, sammenholdt med stk. 4, og Lorenzen, s. 182.

¹⁵³ Jf. *Musial mod Polen*, 25. marts 1999.

¹⁵⁴ *Herczegfalvy mod Østrig* (1992), pr. 75-78.

¹⁵⁵ Jf. *Aerts mod Belgien* (1998), pr. 54.

I en sag fra 1990¹⁵⁶ udtalte Domstolen, at artikel 5, stk. 4, ikke giver krav på domstolsprøvelse af samtlige aspekter af sagen, herunder af beslutningstagerens skøn, som den nationale domstol således ikke nødvendigvis skal efterprøve.¹⁵⁷ Dog skal prøvelsen være omfattende nok til at påse, om de betingelser, som ligger til grund for at vurdere tilbageholdelsens lovlighed, er til stede, jf. artikel 5, stk. 1.

Der stilles ikke krav om, at den i stk. 4 omtalte domstol skal være en domstol i traditionel forstand, forstået på den måde, at den skal være en integreret del af det i øvrigt gældende nationale retssystem.¹⁵⁸ Det fordres dog, at der er tale om et organ af juridisk karakter, som giver visse proceduremæssige garantier¹⁵⁹ og er uafhængigt både af de udøvende myndigheder og af sagens parter.¹⁶⁰ Desuden skal den have kompetence til at beordre frihedsberøvelsens ophør – en indstillingsret er i denne sammenhæng ikke fyldestgørende.¹⁶¹

Spørgsmålet blev også rejst i den ovenfor omtalte sag, *Johnson mod Det Forenede Kongerige*, hvor klager tillige bl.a. havde gjort gældende, at tilbageholdelsen også udgjorde en krænkelse af artikel 5, stk. 4. Han hævdede, at nævnet manglede bemyndigelse til at forpligte et bosted til at tage imod ham samt til at sikre, at den betingede udskrivning skete inden et på forhånd fastlagt tidspunkt. Derved var de krav, som stilles til en domstol, ikke opfyldt, jf. herved stk. 4.¹⁶²

EMD bemærkede dog hertil,¹⁶³ at disse spørgsmål allerede var behandlet under artikel 5, stk. 1, og at der ikke var anledning til at behandle dem separat under artikel 5, stk. 4. Det må heraf udledes, at der ikke ses en skarp grænse imellem det udtrykkelige prøvelseskrav i stk. 4 og prøvelsen af lovligheden efter stk. 1.¹⁶⁴

5.3.3. Analyse af artikel 5

I relation til de nedsendte grønlænderes situation kan det umiddelbart konstateres, at der er tale om frihedsberøvelse i bestemmelsens forstand, jf. til sammenligning ovennævnte afgørelse *Ashingdane mod Det Forenede Kongerige*.

Hjemmelen til frihedsberøvelsen – her kriminallovens § 113 – må antages at opfylde kravene til præcision mv. Det samme gælder, for så vidt angår de ovenfor anførte krav til, at persongruppen kan antages at være omfattet af undtagelses-

¹⁵⁶ *E mod Norge* (1990).

¹⁵⁷ Pr. 50.

¹⁵⁸ *Weeks mod Det Forenede Kongerige* (1987), pr. 61.

¹⁵⁹ *De Wilde, Ooms and Versyp mod Belgien* (1971).

¹⁶⁰ *Neumeister mod Østrig* (1968).

¹⁶¹ Se fx *Singh mod Det Forenede Kongerige* (1996), pr. 65, og *Curley mod Det Forenede Kongerige* (2000).

¹⁶² Pr. 70.

¹⁶³ Pr. 72.

¹⁶⁴ Det bemærkes, at skulle en frihedsberøvelse senere vise sig at være uberettiget, fx efter medhold ved appel, medfører artikel 5 ikke i sig selv, at indgrebet ikke var tilladeligt. Denne vurdering skal foretages i forhold til Konventionens artikel 6. Jf. Ovey & White, s. 118.

bestemmelsen i artikel 5, stk. 1, litra e; konstateringen af den pågældendes sindssyge underbygges af medicinsk bevisførelse og sker tilsyneladende på betryggende vis ved sagens oplysning forud for kredsrettens afgørelse. Frihedsberøvelsen må tillige antages at være nødvendiggjort af hensynet til patienten selv eller andre.¹⁶⁵

5.3.3.1. Udskrivning inden "rimelig tid"

Dog kan det forekomme problematisk i forhold til artikel 5, stk. 1, at udskrivning og hjemtagelse tilsyneladende forsinkes ud over det tidsrum, hvor dette har været lægeligt indikeret – og derfor burde være sket – idet foranstaltningen ikke længere har kunnet opretholdes med henvisning til psykisk abnormitet. Dette begrundes tilsyneladende fra Hjemmestyret og kommunernes side med bl.a. mangel på økonomiske eller personalemæssige ressourcer til at fremskaffe nok pladser på dertil indrettede bosteder.

Som nævnt har det ikke været muligt at afdække de nærmere omstændigheder vedrørende disse forsinkelser ud over de forhold, at de tilsyneladende stadig forekommer, og at der i perioden fra medio 2005 til primo 2006 var tre personer, som afventede udskrivning i ca. 6 måneder, efter at de kunne have været udskrevet på lægelig indikation. Desuden oplyses det, at kredsretterne har forekommet at være tilbageholdende med at ændre eller ophæve den idømte foranstaltning, så længe der ikke kunne anvises passende opholdssted i Grønland.¹⁶⁶

Det kan ikke af EMD's praksis udledes, hvor langvarig forsinkelse der skal være tale om, førend denne kan siges at være urimelig og dermed ikke kan rummes inden for artikel 5, stk. 1, litra e. I den ovennævnte sag, *Johnson mod Det Forenede Kongerige*, var der forløbet over 3 år. Der henvises i Domstolens begrundelse alene til det faktum, at klager ikke havde adgang til at få hørt sin sag imellem de årlige fremstillinger for nævnet, og at de efterfølgende nævn ikke havde mulighed for at udskrive klager, medmindre kravet vedrørende bosted, som pålagt af det første nævn, var opfyldt.

I forhold til vurderingen af, om udskrivning sker inden rimelig tid, må ses på den samlede varighed af frihedsberøvelsen; præcise oplysninger herom vedrørende de grønlandske patienter er dog som nævnt ikke tilgængelige. En forlængelse på 6 måneder må dog efter forholdets natur anses som værende betragtelig, uanset varigheden af opholdet i øvrigt. Desuden er baggrunden for vanskelighederne med at finde egnede udslusningsfaciliteter som tidligere beskrevet til dels begrun-

¹⁶⁵ Se dog vedrørende kravet om at opholdet løbende skal kunne tilbageholdelsen kunne retfærdiggøres løbende under opholdet nedenfor i afsnit 5.3.3.2. og 5.3.3.3. Der ses som nævnt ingen klar sondring imellem dette berettigelseskrav og kravet om løbende prøvelse i stk. 4, hvorfor dette ikke er behandlet særskilt.

¹⁶⁶ Jf. note 38. Dette har ikke kunnet hverken be- eller afkræftes med udgangspunkt i, den for mig foreliggende, praksis fra de grønlandske kredsretter.

det i, at området ikke tilføres tilstrækkelige ressourcer, fx i forhold til at rekruttere kompetent personale.

Staterne har ved tiltrædelse af konventionen forpligtet sig til at påse efterlevelse af den, hvorfor det må antages, at almindelige ressourcehensyn og -prioriteringer som udgangspunkt ikke kan undtage staterne fra deres pligter undtagen i de tilfælde, hvor sådanne hensyn er særskilt hjemlede.¹⁶⁷ Desuden har problemet været kendt i en årrække, uden at der i den anledning er gjort effektive tiltag, som sikrer, at disse forsinkelser ikke opstår. Overordnet må ses på formålet med artikel 5, nemlig sikring imod vilkårlig frihedsberøvelse; opregningen af de tilfælde, hvor frihedsberøvelse kan være forenelig med konventionen, er udtømmende og skal som nævnt fortolkes indskrænkende.

Samlet set kan det derfor ikke afvises, at Domstolen ved en eventuel sag herom kunne komme til den konklusion, at udskrivning ikke er sket inden for rimelig tid.

5.3.3.2. Løbende prøvelse af frihedsberøvelsen

I forhold til de i artikel 5, stk. 4, indfortolkede krav om, at der skal ske løbende prøvelse af den fortsatte lovlighed af frihedsberøvelsen med rimelige intervaller, hvis tilbageholdelsen er sket på ubestemt tid, og at denne sker i overensstemmelse med legalitetskravet i stk. 1, skal erindres den ovennævnte sag *Herczegfalvy mod Østrig*, hvor der forelå en situation, som må sidestilles med de grønlandske patienters.

Domstolen fandt her – kategorisk og summarisk – prøvelsesintervaller på henholdsvis 15 måneder og 2 år, hvor prøvelse efter national ret skulle have været sket årligt, som værende i strid med konventionen. Der var her tale om overskridelser på mellem 3 måneder og 1 år af den lovpligtige løbende prøvelse.

Denne periodiske prøvelse skal, for så vidt angår de indlagte grønlandere, ske således, at spørgsmålet om ophævelse eller ændring af den idømte foranstaltning indbringes for retten senest tre år efter dommen og derefter hvert andet år. Der ses dog, som beskrevet, forsinkelser i denne prøvelse på op til 1 år, og det må derfor anses som nærliggende, at de anførte forsinkelser konkret kan udgøre en krænkelse af artikel 5, stk. 4.

5.3.3.3. Domstolens karakter af et kompetent prøvelsesorgan

I førømtalte sag *Johnson mod Det Forenede Kongerige* blev det tillige anført, at det er krav efter artikel 5, stk. 4, at prøvelsesinstansen er kompetent til at påse

¹⁶⁷ Fx i undtagelserne til konventionens artikel 8, opregnet i bestemmelsens stk. 2, hvor der bl.a. henvises til landets økonomiske velfærd. Det må dog anses som tvivlsomt at de beløbsstørrelser som er relevante her er proportionale og derved omfattet af undtagelsen. Se fx *Hatton m.fl. mod Det Forenede Kongerige* (nr. 1) (2001). Jf. uddybende herom nedenfor vedrørende artikel 8.

udskrivning af den pågældende. I forhold til de grønlandske patienter må det igen understreges, at de nærmere omstændigheder i forhold til de konkrete forsinkelser ikke er afklaret.

Situationen kan i nogle tilfælde være den, at forsinkelserne skyldes kredsretternes uvillighed til at ændre eller ophæve foranstaltningen. En anden mulighed er, at frihedsberøvelsen foregår ud over det tidspunkt, hvor foranstaltningen af retten allerede var ændret til behandling, og denne tillige fra lægelig side var vurderet som færdiggjort, men at udskrivning alligevel ikke skete, fordi der ikke fandtes tilgængelige modtagelsesfaciliteter.

I relation til de grønlandske retspsykiatriske patienter skal retten efter kriminallovens § 113, stk. 3, jf. 108, stk. 2, træffe afgørelse om foranstaltningens ændring eller ophævelse efter begæring af fx den dømte. Hvis det anførte vedrørende kredsretternes generelle uvillighed til at ændre eller ophæve foranstaltningen er korrekt, kan det dog forekomme illusorisk med en sådan prøvelsesret.

I de situationer, hvor der foreligger forsinkelser efter det tidspunkt, hvor kredsretten har ændret foranstaltningen, skal udskrivning skal ske administrativt og under iagttagelse af reglerne herom i den danske psykiatrilov.

Herefter kan tvangstilbageholdelse kun finde sted, såfremt patienten er sindssyg eller befinder sig i en tilstand, der ganske må ligestilles hermed, jf. lovens § 10. Klage over, at udskrivning ikke er sket på trods af lægelig indikation, skal indgives til Patientklagenævnet.¹⁶⁸ Alternativt kan sag anlægges ved domstolene, jf. grundlovens § 63. Disse opfylder formodentligt begge kravene til at udgøre en domstol i bestemmelsens forstand.

Det kan derfor ikke endeligt afgøres, om der i alle tilfælde er adgang til at få foretræde for et organ, som har reel mulighed for at beordre frihedsberøvelsens ophør. Det kan ej heller af Domstolens afgørelse udledes, hvorvidt elementerne i begrundelsen er kumulative, således at de begge skal foreligge, førend krænkelse kan statueres. En endelig afklaring heraf må henstå til det tidspunkt, hvor en klage over denne praksis eventuelt indbringes for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

5.4. Artikel 8

Artikel 8 har følgende ordlyd:

"Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

¹⁶⁸ Jf. psykiatrilovens kapitel 10.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed kan gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, undtagen for så vidt det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige trykthed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres ret og frihed."

Afgrænsningen mellem de i artikel 8 nævnte fire rettigheder er ikke entydig og kan i praksis være vanskelig at foretage. En klage over indgreb i artikel 8-rettigheder kan dog angå bestemmelsen i sin helhed uden nødvendigvis at angive, hvilken af de angivne rettigheder indgrebet vedrører. I forhold til de nedsendte grønlandske retspsykiatriske patienter ses forholdet til retten til familieliv under artikel 8 at være mest problematisk. Derfor vil i det følgende alene praksis vedrørende denne rettighed blive beskrevet.

Begrebet familieliv omfatter bl.a. retten til anerkendelse af familiesamhørighed.¹⁶⁹ Der kræves en vis intensitet af indgrebet, idet beskyttelsen er tænkt mod indgreb i den mere intime og fundamentale sfære.¹⁷⁰

Allerede i 1975¹⁷¹ afviste Domstolen, at der for frihedsberøvedes vedkommende skulle foreligge iboende begrænsninger i deres rettigheder efter konventionen, som alene følger af selve frihedsberøvelsen, og understregede, at indgreb i de her beskyttede rettigheder alene er lovlige, såfremt de kan retfærdiggøres efter stk. 2. Frihedsberøvede nyder således samme beskyttelse som andre borgere.¹⁷²

Konventionen giver ikke den frihedsberøvede ret til selv at vælge, hvor frihedsberøvelsen skal finde sted,¹⁷³ og staterne har i et vist omfang ret til at fastsætte begrænsninger i forhold til antal og varighed af besøg.¹⁷⁴ Da frihedsberøvelse i sagens natur indebærer visse begrænsninger i udøvelsen af familieliv, er det dog afgørende, at myndighederne medvirker til, at den frihedsberøvede på trods heraf kan opretholde en effektiv kontakt til sine pårørende.¹⁷⁵ Desuden er der i praksis fra prøvelsesorganerne lagt vægt på, at kontakt til familien er betydningsfuld i forhold til at fremme den frihedsberøvedes senere rehabilitering i samfundet.¹⁷⁶

¹⁶⁹ Fx *Kroon m. fl. mod. Holland* (1994), pr. 30, og *Berrehab mod Holland* (1988), pr. 21. Selvom udgangspunktet er de biologiske og juridiske familieband, tages der efter omstændighederne også hensyn til de bestående sociale relationer, og ægteskab er således ikke påkrævet, for at forholdet til en partner er omfattet af beskyttelsen. Jf. Lorenzen, s. 400, med henvisning til *Pulvirenti mod Frankrig* (1999), pr. 2.

¹⁷⁰ Jf. Rytter, s. 137.

¹⁷¹ *Golder mod Det Forenede Kongerige* (1975), pr. 44.

¹⁷² Fx *Messina mod Italien* (2000), pr. 61.

¹⁷³ Se fx *EMK Quinas mod Frankrig* (1990).

¹⁷⁴ Fx *Boyle & Rice mod Det Forenede Kongerige* (1988), pr. 74.

¹⁷⁵ *EMK Harward mod Norge* (1990). Se endvidere *Messina mod Italien* (No. 2) (2000), pr.

6

¹⁷⁶ *EMK Wakefield mod UK* (1990).

Adskillelse fra familien anses som nævnt som en uundgåelig følge af frihedsberøvelse, men hvis en indsat placeres meget langt fra sit hjem eller under særligt belastende omstændigheder, kan dette dog konkret udgøre en krænkelse af artikel 8.¹⁷⁷ Afgørende er, hvorvidt restriktionerne i udøvelsen af familielivet overstiger dem, som normalt ville blive accepteret ved en vanlig tilbageholdelse.¹⁷⁸

Sådanne ekstraordinære omstændigheder kan eksempelvis opstå netop ved frihedsberøvelse langt fra hjemegnen, som dog kun vil indebære et indgreb i rettighederne efter artikel 8, stk. 1, hvis besøg til og fra familiemedlemmer på grund af afstanden bliver vanskeliggjort eller umulig.¹⁷⁹ I en afvisningsbeslutning fra 2001¹⁸⁰ fandt EMD, at begrænsninger i varighed, karakter og hyppighed af familiebesøg udgjorde et indgreb i rettighederne efter artikel 8, stk. 1, som dog sås legitimeret efter stk. 2. Som en mulig modifikation af tidligere praksis anførte EMD her, at det er et væsentligt led i frihedsberøvedes ret til familieliv, at myndighederne hjælper med at opretholde en effektiv kontakt til deres familier.

Denne opfattelse kom ligeledes til udtryk i en sag fra 2000,¹⁸¹ hvor en straffasøner, som var anklaget for at være involveret i alvorlig mafiakriminalitet, havde været underlagt langvarige restriktioner bl.a. i forhold til familiebesøg. Disse var begrænset til maksimum to per måned og skulle foregå således, at den indsatte og de besøgende befandt sig på hver deres side af en glaspartition i besøgslokalet. Dette blev anset som værende et indgreb i klagers ret til familieliv; det blev dog konkret, med henvisning til alvorligheden af den begåede kriminalitet og opklaringshensyn, fundet at være inden for, hvad der er nødvendigt i et demokratisk samfund og derfor berettiget i medfør af stk. 2.

Den i afsnit 5.2. vedrørende artikel 3 omtalte sag fra 1974,¹⁸² hvor klager var placeret i Storbritannien 4.800 km fra sit hjem og familie, og hvor myndighederne tillige afslog klagers ansøgninger om besøgsrejser til Bahamas, gjorde klager ligeledes gældende, at dette udgjorde en krænkelse af hans ret til familieliv efter artikel 8.

Kommissionen udtalte her, at det faktum, at klager hverken havde mulighed for hjemrejser eller praktisk mulighed for at modtage besøg fra sin familie, udgjorde et indgreb i de i artikel 8 sikrede rettigheder. Dog sås dette konkret at være berettiget efter stk. 2, jf. nedenfor, idet indgrebet ikke alene var begrundet i administrativ bejlighed, men derimod i hensyn til klagers farlighed og det faktum, at der ikke på Bahamas fandtes egnede institutioner, som kunne huse ham.

¹⁷⁷ Se fx EMK *P.K., M.K. og B.K. mod Det Forenede Kongerige* (1992).

¹⁷⁸ jf. fx EMK *X mod UK* (1974) og EMK *Pulverenti vs. France* (1999).

¹⁷⁹ Se fx *Vargas mod Spanien* (2000) (decision).

¹⁸⁰ *Kalashnikov mod Rusland* (2001) (decision).

¹⁸¹ *Messina mod Italien* (nr. 2) (2000), pr. 69 – 72.

¹⁸² EMK *X. mod Det Forenede Kongerige* (1974).

Har der ikke forud for frihedsberøvelsen eksisteret et familieliv, kan der følgelig ikke ske indgreb heri. Efter Domstolens praksis inddrages hensyn til den faktuelle afhængighed mellem fx forældre og disses eventuelt voksne børn. Det ses, at det ikke er udelukket, at selv voksne, som har stiftet egen familie, kan have krav på beskyttelse af retten til familieliv med deres forældre.¹⁸³

I en sag fra 1992¹⁸⁴ understregede Kommissionen dog, at begrebet familieliv skal fortolkes bredere i forhold frihedsberøvelse end i andre situationer, idet udøvelsen heraf er begrænset til besøg, telefonkontakt og korrespondance, og at den følelsesmæssige afhængighed derfor forstærkes.

Som beskrevet har de grønlandske patienter kun meget begrænsede muligheder for at opretholde kontakten til deres pårørende. Dette medfører utvivlsomt, at den nuværende ordning konsekvent indebærer indgreb i den i artikel 8, stk. 1, sikrede ret til familieliv, forudsat at der forudgående for frihedsberøvelsen har eksisteret et sådant. Det skal herefter undersøges, om dette indgreb kan legitimeres i medfør af undtagelsesbestemmelsen i stk. 2.

5.4.1. Artikel 8, stk. 2

Et indgreb i de beskyttede rettigheder kan kun legitimeres, hvis det opfylder betingelserne i artiklens stk. 2, som er en undtagelsesbestemmelse, der angiver, hvilke omstændigheder der skal foreligge, for at staterne kan gøre indgreb i individets rettigheder, uden at dette indgreb udgør en krænkelse af art. 8.

Det første krav er, at indgrebet skal være i overensstemmelse med loven. Lovhjemmel omfatter både skrevne og uskrevne retskilder samt sædvaneret og retspraksis.¹⁸⁵ Hjemmelen skal være tilgængelig for befolkningen, og reglerne skal fremstå med en rimelig klarhed og forudsigelighed. Jo mere intensivt et indgreb er, des større krav vil der blive stillet til lovgrundlagets klarhed.¹⁸⁶

Dernæst skal indgrebet være nødvendigt i et demokratisk samfund. Der er her tale om et proportionalitetsprincip, hvori ligger de almindelige krav om egnethed, nødvendighed og forholdsmæssighed i forhold til at opnå det angivne mål. De legitime interesser, som staterne kan forfølge ved indgreb i rettighederne efter art. 8, stk. 1, er som nævnt begrænset til de samfundsmæssige interesser, som er angivet udtømmende i stk. 2.

Staterne har en vis skønsmargin ved afvejningen af, om et indgreb er legitimeret i henhold til art. 8, stk. 2. Rækkevidden af det skøn, der er overladt til staten, er

¹⁸³ Se Van Dijk og Van Hoof, side 507-508.

¹⁸⁴ EMK *McCotter mod Det Forenede Kongerige* (1992).

¹⁸⁵ Jf. *Sunday Times mod Det Forenede Kongerige* (1979), pr. 47.

¹⁸⁶ Jf. fx *Baskaya og Okcuoglu mod Tyrkiet* (1999), pr. 42, hvor Domstolen fandt, at den omstændighed, at den ene klager var blevet idømt fængselsstraf efter en analog fortolkning af en straffebestemmelse, ikke levede op til hjemmelskravet i EMRK artikel 7.

afhængig af, hvilken type rettighed sagen drejer sig om; jo mere grundlæggende retten er for den berørte, des snævrere er statens skønmargin.¹⁸⁷

I starten af 1990'erne afviste Kommissionen en række klager i sager, hvor irske indsatte i engelske fængsler gjorde gældende, at myndighedernes afslag på at overflytte dem til afsoning i Nordirland, hvor de lettere ville kunne modtage besøg af deres irske familier, udgjorde et ulovligt indgreb i retten til familieliv efter art. 8.

Kommissionen anerkendte igen, at fængsling langt fra den indsattes hjem og familie kan udgøre en krænkelse af retten til respekt for familielivet, men afviste, at disse omstændigheder gjorde sig gældende i omhandlede sager, idet afvisningerne begrundedes med, at klagernes meget alvorlige kriminalitet var begået i England, og at selve overførslen til Nordirland ville udgøre en sikkerhedsrisiko, hvorfor det var nødvendigt at undgå en sådan overførsel; indgrebet fandtes herefter legitimeret efter stk. 2.¹⁸⁸

Heraf må udledes, at de nationale myndigheder ifølge ældre praksis gives en ret vid skønsmargin i tilfælde, hvor kontakt til familien begrænses af hensyn til en af de beskyttede interesser i art. 8, stk. 2. Dette gælder, uanset at restriktionerne i adgangen til familieliv overstiger det, der ellers ville blive accepteret, såfremt der havde været tale om en frihedsberøvelse under sædvanlige vilkår.¹⁸⁹ Sammenholdt med princippet om konventionens dynamiske fortolkning kan disse snart 15 år gamle afgørelser dog ikke uden videre tages som udtryk for, hvordan lignende situationer ville blive vurderet i dag.

5.4.2. Analyse af artikel 8, stk. 2

I forhold til de dømte efter kriminallovens § 113 må denne bestemmelse siges at indeholde en klar og forudsigelig hjemmel for de indgreb i familieliv, der følger af nedsendelsen til Danmark. Hermed ses det i artikel 8, stk. 2, indeholdte legalitetskrav opfyldt.

Herudover indeholder artikel 8, stk. 2, et krav om proportionalitet, jf. ovenfor. Kravet indebærer som nævnt tre betingelser: egnethed, nødvendighed og forholdsmæssighed. Der er ikke tvivl om, at indgrebet – nedsendelse til Danmark – er egnet til at opnå formålet. Idet der ikke eksisterer en lukket psykiatrisk afdeling i Grønland, er det ligeledes umiddelbart klart, at der foreligger nødvendighed i relation til den tredelte proportionalitetsvurdering.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Jf. *Buckley mod Det Forenede Kongerige* (1996), pr. 76.

¹⁸⁸ Se fx Applications: 19085/91, 19200/91, 19785/92, 19786/92, 20478/92, 20480/92 og 20481/92.

¹⁸⁹ Jf. Van Dijk og Van Hoof, side 521. Dog med henvisning til afgørelser, som er mere end henholdsvis 40 og 30 år gamle.

¹⁹⁰ Og ikke i relation til ordet "nødvendig" i artikel 8, som dækker hele proportionalitetskravet. Se *ibid.*, s. 537 ff., om proportionalitetsvurdering generelt.

I den forbindelse erindres den ovennævnte sag *X vs. UK*, hvor EMD fandt, at der sås proportionalitet imellem indgrebet og dettes formål, idet der ikke fandtes egne institutioner på Bahamas.

Proportionalitetsvurderingen må dog gå videre, således at også forholdsmæssigheden – pligten til at foretage det mindst indgribende indgreb – vurderes i forhold til alle de forhåndenværende alternativer, herunder muligheden for at påse oprettelse af sådanne institutionspladser og at bekoste flere besøgs- og ferierejser.

I forlængelse heraf må dog påpeges, at det i forhold til muligheden for at bekoste flere rejser må antages, at den nuværende ordning – på trods af en eventuel betragtelig udvidelse af adgangen til besøg og hjemrejser – stadig vil udgøre et indgreb i artikel 8's forstand, og at en proportionalitetsvurdering i relation til artikel 8, stk. 2, således stadig vil være afgørende. Der henvises i den forbindelse til den ovenfor i afsnit 5.4. refererede afgørelse i *Messina mod Italien*, hvor frihedsberøvelsen trods to besøg per måned stadig fandtes at udgøre et indgreb i retten til familieliv efter artikel 8, stk. 1.

Der kan således stilles spørgsmålstegn ved forholdsmæssigheden af, at patienterne reelt afskæres fra muligheden for effektiv kontakt med deres familie. På den anden side er der tale om personer, som frembyder en nærliggende fare for andre, til hvis behandling og tilbageholdelse der ikke eksisterer rimelige alternativer.

Endvidere skal indgrebet stå i et rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet. Ved undersøgelsen af, om dette rimelige forhold eksisterer, lægges vægt på, om indgrebet varetager et påtrængende samfundsmæssigt behov, samt om statens begrundelse for indgrebet er relevant og tilstrækkelig.¹⁹¹

I relation til muligheden for at oprette lukkede afdelinger i Grønland skal det fremhæves, at hjemtagelsen til Grønland til behandling og anbringelse af de (rets)psykiatriske patienter har været debatteret siden kriminallovens tilblivelse, og at der til stadighed har været henvist til ressource- og personalemæssige hindringer herfor.¹⁹² Det må dog anses som tvivlsomt, at sidstnævnte ikke i hvert fald delvist kunne afhjælpes ved, at der blev tilbudt bedre løn- og ansættelsesforhold i sundhedssektoren.¹⁹³

Det skal hertil understreges, at almindelige ressourcehensyn ikke fritager staterne for at opfylde deres forpligtelser efter konventionen. Endvidere vil oprettelsen af en lukket psykiatrisk afdeling i Grønland indebære overskuelige omkostninger set

¹⁹¹ Jf. *Olsson mod Sverige* (1988), pr. 67.

¹⁹² Se fx Retsvæsenkommissionens betænkning.

¹⁹³ Der gives eksempelvis typisk ikke (længere) udstationeringstillæg til danske læger ansat under Hjemmestyret, se overenskomsten på www.lkf.gl.

i forhold til samfundsøkonomien og vil således ikke have mærkbar betydning for landets økonomiske velfærd.¹⁹⁴

Det kan med udgangspunkt i praksis ikke med sikkerhed forudsiges, hvorledes Domstolen i en eventuel sag anlagt mod Rigsfællesskabet ville vægte statens skønsmargin i forhold til berettigelsen af de foretagne indgreb. Samlet set kan enkelthederne dog pege i retning af, at rigsfællesskabets praksis ikke opfylder kravene til proportionalitet i artikel 8, stk. 2. Det må derfor anses som nærliggende, at de nedsendte grønlanderes situation under opholdet konkret kan udgøre en krænkelse af artikel 8.

6 . S a m m e n f a t n i n g o g k o n k l u s i o n

Der ses på baggrund af redegørelsen en del praktiske og hjemmelsmæssige problemstillinger i relation til forløbet for de grønlandske retspsykiatriske patienter før, under og efter nedsendelse til Danmark.

Det er påvist, at lovgiver og administration i både Grønland og Danmark ved udarbejdelse af lovgivning og administrative forskrifter i flere tilfælde ikke har taget stilling til retsgrundlaget for de grønlandsk dømte lovovertrædere, som er nedsendt til behandling i Danmark. Dog fremgår det, at retsstillingen under opholdet i Danmark til en vis grad er sikret ved mere pragmatisk begrundede ad hoc-løsninger; således følger eksempelvis institutionerne og Rigsadvokaten reglerne i psykiatriloven og relevante bekendtgørelser, uanset at der ikke er klart grundlag herfor.

Det må konstateres, at nedsendelsen og opholdet i Danmark har en række negative konsekvenser for de berørte. Det oplyses, at de indlagte under opholdet i Danmark lider store afsavn, hjemve og sproglige frustrationer, hvilke er til skade for patienternes velbefindende og muligvis også for deres behandlingsforløb. Disse følgevirkninger er forsøgt minimeret ved, at man på afdelingen forsøger at indrette de fysiske forhold og hverdagen her således, at der så vidt muligt tages hensyn til patienternes kulturelle baggrund, og at denne i et vist omfang tilgodeses i forhold til indretning af afdelingen, madlavning mv. Desuden er der (begrænset) mulighed for at bibeholde kontakten til de pårørende i Grønland i form af telefonopkald og e-mail. Ferierejser til Grønland for de dømte skal medvirke til at sikre bevarelse af tilhørighed til hjemlandet, familien og sociale netværk.

Risskov Hospitals oplysninger om, at der årligt er givet mellem 1 og 2 ferierejser, og at der ikke er bevilget besøgsrejser, sammenholdt med det forhold, at belægningsraten på afsnittet har udgjort mellem 10 og 14 grønlandske patienter årligt med

¹⁹⁴ Jf. denne undtagelse i artikel 8, stk. 2.

dom efter kriminalloven, siden behandlingen heraf overgik til Risskov i 2003, må dog lede til den konklusion, at de grønlandske patienters samlede muligheder for at bibeholde en meningsfuld kontakt til bl.a. deres pårørende under opholdet i Danmark er ganske begrænsede.

Endvidere er det afdækket, at der ikke for nuværende findes retsgrundlag, som forpligter Hjemmestyret til at afholde udgifter til at bevilge ferierejser til de grønlandske retspsykiatriske patienter i Danmark. Det vil herefter være op til de regelfastsættende myndigheder – her Landstinget – at ændre på den nuværende tilstand. Det bemærkes dog som beskrevet, at der igennem længere tid har været gjort opmærksom på problemet, uden at dette har medført tilstrækkelig hensyntagen hertil ved bl.a. finanslovenes vedtagelser.

Der foretages under opholdet løbende prøvelse af dom til anbringelse efter kriminallovens § 113. Det er imidlertid oplyst, at der opstår forsinkelser på op til 1 år i forhold til denne prøvelse. Desuden forekommer forsinkelser i forhold til tidspunktet for udskrivning efter endt behandling i Danmark, hvilket tidligere har været påpeget og kritiseret af både Folketingets og Landstinget Ombudsmand. Det er påvist, at hjemtagelse i flere tilfælde er blevet forsinket op til et ½ år på grund af mangel på passende faciliteter i Grønland.

Det er herefter undersøgt, om de beskrevne forhold er forenelige med Danmarks forpligtelser efter Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

I relation til forbudet mod umenneskelig og nedværdigende behandling i artikel 3 er det fundet, at nedsendelsen i sig selv indebærer en negativ påvirkning, som rækker ud over det, der er at anse som en uundgåelig følge af frihedsberøvelsen. Om dette tillige udgør omstændigheder, som er omfattet af forbudet, kan på baggrund af Domstolens praksis ikke endeligt afgøres, men det kan ikke afvises, at nedsendelsen og opholdet i Danmark udgør behandling i strid med artikel 3.

Artikel 5 indeholder et forbud mod vilkårlig frihedsberøvelse. Heri ligger bl.a. et krav om, at tidsbestemt frihedsberøvelse skal underlægges periodisk domstolskontrol med henblik på at konstatere, om tilbageholdelsen stadig kan retfærdiggøres med henvisning til den indlagtes sindssyge. Den beskrevne forsinkelse i forhold til den løbende prøvelse af foranstaltningen kan således have som konsekvens, at en patient tilbageholdes uberettiget og på mere eller mindre uhjemlet og tilfældigt grundlag. Dette indikerer, at frihedsberøvelsen kan være at anse som vilkårlig, idet der ikke foreligger faste og saglige rammer for, hvornår en konkret sag forsinkes. Hermed vil rigsfællesskabets praksis kunne være i strid med forbudet i artikel 5.

Det er endvidere forsøgt afdækket, om også de forsinkelser, som er beskrevet i forhold til udskrivning og hjemtagelse af de grønlandske patienter, konkret kan

udgøre krænkelse af artikel 5. Da det ikke har været muligt at få adgang til alle de relevante oplysninger, kan spørgsmålet dog ikke belyses fuldt ud. Der påvises desuagtet momenter, som peger i retning af, at forsinkelserne er af en karakter, som kvalificerer til at kunne udgøre en krænkelse af artikel 5, stk. 4.

De begrænsede muligheder for at opretholde kontakten til pårørende medfører desuden utvivlsomt, at den nuværende ordning konsekvent indebærer indgreb i den i artikel 8, stk. 1, sikrede ret til familieliv. Dette antages at være tilfældet, selvom der skulle ske en betragtelig forøgelse af mulighederne for besøg fra og ferierejser til Grønland.

Om dette indgreb er berettiget efter bestemmelsens stk. 2, er undersøgt, men det kan med udgangspunkt i praksis fra EMD dog ikke med sikkerhed forudsiges, hvorledes Domstolen i en eventuel sag anlagt mod Rigsfællesskabet ville vægte statens skønsmargin i forhold til berettigelsen af de foretagne indgreb. Det forekommer dog nærliggende, at disse ikke er proportionale i forhold til formålet og dermed ikke omfattet af undtagelsen i bestemmelsens stk. 2.

En endelig afklaring af de menneskeretlige spørgsmål i relation til det beskrevne forløb for de nedsendte grønlandere må afvente det tidspunkt, hvor en sag herom eventuelt bliver anlagt ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

English Summary

The aim of this presentation has been to uncover and review the legal and practical situation of the Greenlandic offenders, who have been sentenced to undergo treatment or placement under care of a mental institution in Denmark, pursuant to section 113 the Greenlandic Penal Code.

It has been suggested that the legislative and administrative powers in both Greenland and Denmark appear, at times, to have neglected the issue in question, in the way that the patients' rights during their stay in Denmark have not been considered or represented in the relevant legislation.

The practice of placing the Greenlanders in a foreign environment for prolonged periods of time, resulting in lack of – or limited contact with – their relatives, friends and native land has been found to inflict a number of negative consequences on the wellbeing of the people in question. Among these have been described feelings of homesickness, privation, loneliness etc. These difficulties may also have detrimental effect on the psychiatric treatment of the patients.

It is indicated that the patients benefit from visits to Greenland. Such trips have been granted, and paid for, by the Greenlandic authorities in limited numbers and intervals. However, at this time, no legislative or administrative obligation exists for The Home Rule to defray the expenses hereof.

In addition, it has been described that discharge from the hospital, pursuant to medical evidence to the fact that the person is no longer suffering from mental illness, is conditioned on subsequent psychiatric and social worker supervision. Also, the person is required to undergo a period of rehabilitation in a hostel. However, in some cases the discharge has allegedly been deferred for time periods of up to one year, due to the fact that the relevant authorities were unable to secure the patients' placement in hostels in Greenland.

The procedure proscribed in sections 113 and 108 of the Greenlandic Penal Code provides for automatic periodic reviews of the detention. With regard to the Greenlandic patients, it has been established that delays have taken place contrary to the required intervals of these reviews as proscribed by law.

These circumstances have been assessed as to their compliance with the rights secured under The European Convention of Human Rights, Articles 3, 5, and 8.

It has been suggested that the limited opportunities available to the Greenlandic patients, with regard to maintaining contact with their relatives, and the delays, with respect to both the time of discharge from the hospital and the periodic re-

views of the detention, may under certain circumstances constitute violations of the rights in question. However, due to the fact that it has not been possible to uncover all relevant circumstances, the issues cannot be determined conclusively.

Consequently, the final assessment as to whether the situation at hand constitutes a breach by the State of Denmark of its obligations under the Convention will have to await a potential lodging of a complaint by a Greenlandic patient with The European Court of Human Rights.

K i l d e l i s t e

Litteratur

Betænkning nr. 500/1968 om det kriminalretlige sanktionssystem mv. i Grønland.

Betænkning nr. 1442/2004: Den Grønlandske Retsvæsenkommissions betænkning om det grønlandske retsvæsen, 2004.

(RETSVÆSENSKOMMISSIONENS BETÆNKNING)

Greve, Vagn; Jensen, Asbjørn; Toftegaard Nielsen, Gorm:

"Kommenteret Straffelov, Almindelig del", 7. omarbejdede udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001.

(GREVE)

Kjølbrot, Jon Fridrik:

"Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere", 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.

(KJØLBROT)

Lorenzen, Peer; Rehof, Lars Adam; Trier, Tyge; Holst-Christensen, Nina; Vedsted-Hansen, Jens:

"Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med kommentarer. Artikel 1 – 10", 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003, og

"Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Artikel 11 – 59 samt tillægsprotokollerne", 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2004.

(LORENZEN)

Lynge, Inge:

"Psykisk abnorme lovovertrædere i Grønland", Tidsskrift for Grønlands Retsvæsen 1992, 28. årgang, hæfte 2.

Ovey, Clare og White, Robin C.A.:

"Jacobs & White European Convention on Human Rights", third edition, Oxford University Press, 2002.

(OVEY & WHITE)

Rytter, Jens Elo:

"Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – og dansk ret", 1. udgave, Forlaget Thomson, 2003.

(RYTTER)

Senholt, Leif:

"Den grønlandske Kriminalret", Bind 1 og 2, FAVN Forlag, 1986.

(SENHOLT)

van Dijk, P. og van Hoof, G.J.H.:

"Theory and Practice of the European Convention on Human Rights", third edition, Kluwer Law International, 1998.

(VAN DIJK & HOOF)

Materiale fra Grønland

Familiedirektoratet:

"Redegørelse om hjemtagning af færdigbehandlede retspsykiatriske patienter fra Danmark", marts 2005, j.nr. 45.37.09. (Tilgængelig på www.nanoq.gl).

Landsdommeren i Grønlands cirkulære nr. 233 af 15. december 1993 vedrørende anvendelse af kriminallovens § 113, der omhandler særlige foranstaltninger over for psykisk abnorme lovovertrædere. (Lado-cir)

Landstingets Ombudsmands Beretning 2000, s. 39 – 59.

Landstingets Ombudsmands Beretning 2002, s. 480 – 483.

Landstingets Ombudsmands Beretning 2003, s. 429 – 437.

Landstingets Ombudsmands foreløbige sagsmateriale vedrørende bevilling af ferierejser for Grønlandske retspsykiatriske patienter i Danmark.

Retslægerådets vejledning af 9. oktober 2001 til medlemmerne af Retslægerådets psykiatriske afdeling vedr. Landsdommercirkulære nr. 233.

Øvrigt

Folketingstidende 1980-81, forhandlingerne, sp. 5092.

Det Danske Center for Menneskerettigheder:

"Menneskeret i Danmark - Status 2000".

Justitsministerens besvarelse af spørgsmål nr. 287 af 29. marts 2000 fra Folketingets Retsudvalg (REU Alm. del, bilag 862, vedr. REU Alm. del, bilag 741).

Justitsministeriets cirkulære af 26. november 1996 om behandling af personer, der er anbragt i Anstalten ved Herstedvester i henhold til den Grønlandske kriminallov.

Justitsministeriets notat af 23. august 1990 om bekendtgørelse nr. 605 af 23. august 1990 om personer indlagt på psykiatrisk afdeling i henhold til strafferetlig afgørelse, afsnit 2.3.2.

Kriminalforsorgens statistik 2005.

Rapport fra Folketingets Ombudsmand i forbindelse med inspektion af Psykiatrisk Hospital i Århus den 23. august 2005.

Redegørelse fra Folketingets Ombudsmands besøg på Amtshospitalet i Vordingborg den 23. februar 1996.

Referat af 22. maj 2003 af møde mellem Psykiatrien i Århus Amt og DIH.

Samarbejdsaftale af 11. december 2001 mellem Grønlands Hjemmestyre/Dronning Ingrid's Hospital og Psykiatrien i Århus Amt.

Statsministeriets vejledning nr. 143 af 3. juli 2001, om behandling af sager vedrørende Grønland og om retningslinier for ministeriers og styrelses forhold til Grønland.

Afgørelser fra grønlandske domstole

██████ kredsrets dom af ██████ 2003, sagl.nr. K ██████.

Udskrift af dombogen for Grønlands Landsret, sagl.nr. B ██████ anklagemyndigheden mod T, ██████.

Rapporter fra Den Europæiske Torturkomité

Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 26 March to 7 April 1995.

Report to the Danish Government on the visit to Denmark carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 29 September to 9 October 1996.

Second General Report on the CPT's activities covering the period 1 January to 31 December 1991.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol – domme og afgørelser

Aerts mod Belgien, 30. juli 1998.
Amrollahi mod Danmark, 11. juli 2002.
Amuur mod Frankrig, 25. juni 1996.
Ashingdane mod Det Forenede Kongerige, 25. maj 1985.
Assenov m.fl. mod Bulgarien, 28. oktober 1998.
Baranowski mod Polen, 28. marts 2000.
Baskaya og Okcuoglu mod Tyrkiet, 8. juli 1999.
Berrehab mod Holland, 21. juni 1988.
Bilgin mod Tyrkiet, 16. november 2000.
Boyle og Rice mod Det Forenede Kongerige, 27. april 1988.
Bozano mod Frankrig, 18. december 1986.
Buckley mod Det Forenede Kongerige, 25. september 1996.
Campbell og Cosans mod Det Forenede Kongerige, 25. februar 1982.
Curley mod Det Forenede Kongerige, 28. marts 2000.
De Wilde, Ooms and Versyp mod Belgien, 18. juni 1971.
E mod Norge, 29. august 1990.
Erkalo mod Holland, 2. september 1998.
Glaser mod Det Forenede Kongerige, 19. september 2000.
Golder mod Det Forenede Kongerige, 21. februar 1975.
Gül mod Schweiz, 19. februar 1996.
Guzzardi mod Italien, 6. november 1980.
Hatton m.fl. mod Det Forenede Kongerige, 2. oktober 2001.
Hénaf mod Frankrig, 27. november 2003.
Herczegfalvy mod Østrig, 24. september 1992.
Hirst mod Det Forenede Kongerige, 24. juli 2001.
Hoffmann mod Østrig, 23. juni 1993.
Ilhan mod Tyrkiet, 27. juni 2000.
Irland mod Det Forenede Kongerige, 18. januar 1978.
Johnson mod Det Forenede Kongerige, 24. oktober 1997.
Kalashnikov mod Rusland, 15. juli 2002 (decision).
Keenan mod Det Forenede Kongerige, 3. april 2001.
Kroon m.fl. mod Holland, 27. oktober 1994.
Kudla mod Polen, 26. oktober 2000.
Mahmut Kaya mod Tyrkiet, 28. marts 2000.
Manzoni mod Italien, 1. juli 1997.
Mayzit mod Rusland, 20. januar 2005.
Megyeri mod Tyskland, 12. maj 1992.
Messina mod Italien (No. 2), 28. september 2000.
Musial mod Polen, 25. marts 1999.
Neumeister mod Østrig, 27. juni 1968.

Öcalan mod Tyrkiet, 3. april 2005.
Olsson mod Sverige (nr. 1), 24. marts 1988.
Olsson mod Sverige (nr. 2), 27. november 1992.
Peers mod Grækenland, 19. april 2001.
Quinn mod Frankrig, 22. marts 1995.
Raninen mod Finland, 16. december 1997.
Salman mod Tyrkiet, 27. juni 2000.
Selmouni mod Frankrig, 28. juli 1999.
Sen mod Holland, 21. december 2001.
Singh mod Det Forenede Kongerige, 21. februar 1996.
Sunday mod Det Forenede Kongerige, 26. april 1979.
Tyrer mod Det Forenede Kongerige, 25. april 1978.
Varbanov mod Bulgarien, 5. februar 2000.
Vargas mod Spanien, 6. april 2000 (decision).
Weeks mod Det Forenede Kongerige, 2. marts 1987.
Winterwerp mod Holland, 24. oktober 1979.

Den Europæiske Menneskerettighedskommission – afgørelser og rapporter

Anderson, Duffy og Anderson mod Det Forenede Kongerige, appl. 20478/92.
Harward mod Norge, appl. 14170/88.
Holmes, McGeough og Holmes mod Det Forenede Kongerige, appl. 19786/92.
Grækenlandsagen, Report of 18 November 1969, Yearbook 12
Kinsella og Mulvaney mod Det Forenede Kongerige, ppl. 19200/91. *McCombe mod Det Forenede Kongerige*, appl. 19785/92.
McCotter mod Det Forenede Kongerige, 1992.
McDonnell mod Det Forenede Kongerige, appl. 20480/92.
Norney mod Det Forenede Kongerige, appl. 20481/92.
P.K., M.K. og B.K. mod Det Forenede Kongerige, appl. 19085/91.
Pulvirenti mod Frankrig, 23. marts 1999, appl. 41526/98.
Quinas mod Frankrig, 1990, appl. 19200/91.
Wakefield mod Det Forenede Kongerige (1990), appl. 15817/89.
X mod Det Forenede Kongerige (1974), appl. 5712/72.

www

Grønlandsk lovgivning medvidere kan findes på www.nanoq.gl.

Grønlands Lovregister kan findes på Statsministeriets hjemmeside, www.stm.dk.

www.kriminalforsorgen.dk.

www.kriminalstatistik.dk.

www.lkf.gl.

www.djoef.dk.

B i l a g

Grønlandske retsfor skrifter, som ikke er offentliggjort:

- Bilag 1: Landsdommeren i Grønlands cirkulære nr. 233 af 15. december 1993 vedrørende anvendelse af kriminallovens § 113, der omhandler særlige foranstaltninger over for psykisk abnorme lovovertrædere. (Lado-cir)
- Bilag 2: Retslægerådets vejledning af 9. oktober 2001 til medlemmerne af Retslægerådets psykiatriske afdeling vedr. Landsdommercirkulære nr. 233.

LANDSDOMMEREN
I GRØNLAND

Postboks 1040 . 3900 Nuuk

15. december 1993

24-233

Nuuk.den

Journal nr.

AM/vm

Cirkulære nr. 233 af den 15. december 1993, vedrørende anvendelse af kriminallovens § 113, der omhandler særlige foranstaltninger over for psykisk abnorme lovovertrædere.

§ 113, stk. 1: "Såfremt gerningsmanden er i en tilstand af psykisk abnormitet, kan retten, såfremt det findes formålstjenligt, for at forebygge yderligere lovovertrædelser, bestemme, at han skal anbringes på hospital eller anden institution, om fornødent i Danmark. I tilfælde, hvor mindre indgribende foranstaltninger findes tilstrækkelige, kan der idømmes sådan foranstaltning, herunder forsorg efter reglerne i §§ 94-98. For foranstaltningens varighed fastsættes ingen længstetid."

**Anvendelses-
område**

§ 113 finder først og fremmest anvendelse på egentlige psykiske lidelser, sindssygdomme og andre svære psykiske abnormtilstande, herunder åndssvaghed.

§ 113 tager således hovedsageligt sigte på personer, der klart er psykisk syge og hvor forbrydelsen bærer præg af denne sygdom.

- Lægeerklæringer og udtalelser For at afgøre om en person er omfattet af § 113, indhentes en række lægelige erklæringer og udtalelser.
1. Vejledende distriktslægeerklæring Har politiet under efterforskningen af en forbrydelse mistanke om, at lovovertræderen er psykisk abnorm, anmoder man den lokale distriktslæge om en vejledende distriktslægeerklæring.
 2. Udtalelse fra overlæge ved DIH, A 1 Den vejledende distriktslægeerklæring forelægges overlægen ved Dronning Ingrid's Hospital, psykiatrisk afdeling, A 1, med anmodning om en udtalelse.
 3. Mentalobservation På baggrund af den vejledende distriktslægeerklæring og udtalelsen fra overlægen ved A 1, afgør anklagemyndigheden om lovovertræderen skal mentalobserveres, hvilket enten kan ske på Dronning Ingrid's Hospital eller Amtshospitalet i Nykøbing Sjælland.
 4. Udtalelse fra Retslægerådet Resultatet fra mentalobservationen forelægges for Retslægerådet. Retslægerådet afgiver en retspsykiatrisk udtalelse, det vil i denne sammenhæng sige, at det ud fra det der er oplyst om lovovertræderens psykiske tilstand og den kriminalitet han har begået, vurderer om § 113 skal finde anvendelse og i givet fald hvilken foranstaltning der er relevant.
 5. Supplerende udtalelser fra psykiatere Endres en lovovertræders psykiske tilstand inden behandlingen af sagen, kan det være nødvendigt at indhente supplerende udtalelser. Det samme gælder ved en senere foranstaltningsændringssag, hvor der skal indhentes supplerende udtalelser om hvordan den forudgående foranstaltningsperiode er forløbet.

- Anvendelse af § 113 forudsætter lægeerklæringer
- Anvendelse af § 113 overfor en tiltalt forudsætter som udgangspunkt, at der foreligger en mentalobservationserklæring samt en ledsagende udtalelse fra Retslægerådet.
- Afgrænsning overfor anbringelse i Herstedvester efter § 102, stk. 3
- Overfor særligt farlige forbrydere, der ikke umiddelbart kan karakteriseres som sindssyge/åndssvage, men som primært truer retssikkerheden og kan karakteriseres som karakterafvigere - tidligere benævnt psykopater -, kan - når de øvrige betingelser i § 102, stk. 2 er opfyldt - dømmes efter § 102, stk. 3 til anbringelse på ubestemt tid i en psykiatrisk ledet anstalt under Kriminalforsorgen i Danmark. I praksis er der tale om Anstalten ved Herstedvester.
- Proportionalitet
- Ved afgørelsen af spørgsmål om foranstaltning, skal der dels tages hensyn til forbrydelsens grovhed, dels til det behov, der er for behandling med henblik på at forebygge yderligere kriminalitet. Som princip gælder proportionalitetshensynet; d.v.s. mindre indgribende foranstaltninger (eksempelvis behandling), skal anvendes fremfor mere indgribende foranstaltninger (eksempelvis anbringelse), hvor disse findes tilstrækkelige.
- Hvilke foranstaltninger ?
- Bestemmelsen åbner op for et bredt spektrum af foranstaltninger.
- Alle tidsubestemte
- Fælles for foranstaltningerne er, at de alle idømmes på ubestemt tid.
- I. De almindelige sanktioner
- Hvis det findes tilstrækkeligt kan retten idømme en person, der er omfattet af § 113, en af de almindelige foranstaltninger (bøde, betinget dom m.v.).

Sædvanlig konklusion i dommen

Kredsretten skal her anvende de særlige konklusioner i dommen.

II. De særlige foranstaltninger

Finder kredsretten det formålstjeneligt at anvende en af de særlige foranstaltninger, der er nævnt i § 113, skal foranstaltningen konkretiseres inden for bestemmelsens rammer.

De særlige foranstaltninger vil blive gennemgået nedenfor, med de mest indgribende først. For hver foranstaltning er der lavet et koncept til konklusionen i dommen. Disse koncepter bør herefter finde anvendelse.

1. Anbringelse i sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland

Særligt farlige lovovertrædere kan af hensyn til sikkerheden for andre idømmes anbringelse i sikringsanstalten.

"T H I K E N D E S F O R R E T:

Tiltalte N.N. anbringes i sikringsanstalten ved amtshospitalet i Nykøbing Sjælland på ubestemt tid."

Anbringelse i/behandling på hospital

Har tiltalte behov for behandling på hospital sondres der mellem anbringelsesdomme og behandlingsdomme.

2. Anbringelsesdomme

Anbringelsesdomme anvendes når tiltalte frembyder en sådan fare for retssikkerheden (forbrydelsens karakter, forbrydelsens farlighed), at han ikke bør kunne udskrives uden en foranstaltningsændringsdom. Anbringelse kan alene ske i Danmark, idet der i Grønland ikke er mulighed for tilbageholdelse i lukket afsnit, når tilstanden kræver det. Retten skal ikke tage stilling til i hvilket hospital den dømte skal placeres.

"T H I K E N D E S F O R R E T:

Tiltalte N.N. anbringes i hospital for sindsli-dende i Danmark på ubestemt tid."

3. Behandlings-
domme

Behandlingsdom anvendes, når den psykiske abnormitet kræver behandling for at forebygge yderligere kriminalitet, og hvor hensyn til retssikkerheden (forbrydelsens karakter, forbrydelsens farlighed) ikke samtidig kræver anbringelse på psykiatrisk hospital.

Der kan ved dom til behandling på psykiatrisk hospital, ske udskrivning til ambulat behandling efter behandlende læges skøn og under samråd med Kriminalforsorgen.

Under udskrivning er domfældte tillige under tilsyn af Kriminalforsorgen, der i samråd med den behandlende læge kan træffe bestemmelse om genindlæggelse.

Ønsker man at der skal gælde særlig pålæg under tilsynet efter udskrivning, må disse konkretiseres i dommen, se nedenfor under 5, tilsynsdom.

A. Behandlings-
dom Danmark

Behandlingsdom kan gives alene til Danmark f.eks. hvis domfældte ikke ønsker at vende tilbage til Grønland.

" T H I K E N D E S F O R R E T :

Tiltalte N.N. idømmes behandling på dansk psykiatrisk hospital eller under tilsyn deraf, samt under udskrivning tillige under tilsyn af kriminalforsorgen, der i samråd med den behandlende læge skal være bemyndiget til at træffe bestemmelse om genindlæggelse i hospital.

Ved en eventuel udskrivning gælder følgende pålæg under tilsynet

:

:

Foranstaltningen er tidsubestemt."

B. Behandlings-
dom Grønland om
fornødent i
Danmark

Under hensyn til behandlingskontinuiteten er der nu åbnet mulighed for at idømme behandlingsdomme, hvor det er et lægeligt skøn, om behandlingen skal foregå på et psykiatrisk hospital i Danmark

eller i Grønland.

Det kræver således ikke nogen foranstaltningsændringsdom, at flytte domfældte fra og til Grønland alt efter hvad behandlingen indicerer. Derfor er det vigtigt ved idømmelsen af en sådan dom, at der foreligger en foreløbig, men klar plan for domfældtes behandling i Grønland og en rimelig sikkerhed for, at domfældte ved overflytning til Grønland ikke vil være til fare for andre.

"T H I K E N D E S F O R R E T:

Tiltalte N.N. idømmes behandling på psykiatrisk hospital om fornødent i Danmark eller under tilsyn deraf, o.s.v.", se under A.

C. Behandlingsdom Grønland

Behandlingsdom kan også gives alene til psykiatrisk hospital i Grønland, hvilket i praksis er Dronning Ingrid's Hospital's åbne psykiatriske afdeling, A 1. Som under B, skal der også her ligge en klar plan for behandlingen i Grønland samt en rimelig garanti for sikkerheden.

"T H I K E N D E S F O R R E T:

Tiltalte N.N. idømmes behandling på grønlandsk psykiatrisk hospital eller under tilsyn deraf o.s.v.", se under A.

4. Anbringelse på anden institution

Der kan tillige idømmes anbringelse på anden særlig institution, eksempelvis for psykisk udviklingshæmmede (tidligere åndssvage).

A. Institution for psykisk udviklingshæmmede

En sådan dom anvendes kun ved alvorlig kriminalitet og betydelig risiko for gentagen forbrydelse. Der skal i dommen tages stilling til om anbringelsen skal ske på en institution i Danmark eller i Grønland, men ikke på hvilken institution den dømte skal placeres.

"T H I K E N D E S F O R R E T:

Tiltalte N.N. anbringes på institution for personer med vidtgående psykisk handicap i Danmark/i Grønland, på ubestemt tid."

B. Forsorg for
psykisk udvik-
lingshæmmede

Hvis der alene er brug for en friere bistand kan der dømmes til forsorg under bistandsmyndighederne.

"T H I K E N D E S F O R R E T:

Tiltalte N.N. anbringes under forsorgen for personer med vidtgående psykisk handicap på ubestemt tid."

5. Tilsyn af
kriminalfor-
sorgen

Hvis tiltaltets tilstand indicerer det, kan man nøjes med en tilsynsdom.

"T H I K E N D E S F O R R E T:

Tiltalte N.N. idømmes tilsyn af kriminalforsorgen på ubestemt tid. For tilsynet gælder følgende pålæg. (Pålæggene skal udspecificeres).

De mest anvendte pålæg i denne forbindelse vedrører psykiatrisk behandling. Psykiatrisk behandling kan finde sted lokalt, ambulant eller under indlæggelse på et distriktssygehus efter samråd med overlægen i psykiatri og med mulighed for overflytning til Dronning Ingrid's Hospital, psykiatrisk afdeling, A 1. Skal behandlingen foregå på et hospital skal det fremgå af pålægget.

a: Pålæg om at underkaste sig psykiatrisk behandling efter kriminalforsorgens nærmere bestemmelse.

b: Pålæg om at underkaste sig psykiatrisk behandling efter kriminalforsorgens bestemmelse om fornødent på hospital i Grønland.

Endvidere anvendes ofte følgende pålæg:

c: Pålæg om at overholde kriminalforsorgens bestemmelser med hensyn til ophold og arbejde (evt. tillige uddannelse og evt. udenfor hjemsted).

d: Pålæg om at tage ophold i dertil egnet hjem, herunder privat hjem eller institution efter kriminalforsorgens nærmere bestemmelse.

Men også de øvrige vilkår kan komme på tale:

e: Pålæg om at underkaste sig en lægeligt godkendt afvænningsbehandling mod misbrug af alkohol efter kriminalforsorgens nærmere bestemmelse.

f: Pålæg om at underkaste sig en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer efter kriminalforsorgens nærmere bestemmelse.

g: Pålæg om at afholde sig fra at nyde eller skaffe sig alkohol.

h: Pålæg om at afholde sig fra misbrug af alkohol.

i: Pålæg om at afholde sig fra misbrug af narkotika eller lignende stoffer.

j: Pålæg om at rette sig efter kriminalforsorgens bestemmelser om indskrænkninger i rådigheden over indtægt og formue og opfyldelsen af økonomiske forpligtigelser.

§ 113, stk. 2:
Der skal altid
beskikkes en
bistandsværg

"For den der dømmes efter stk. 1, skal der af retten beskikkes en egnet og villig bistandsværg."

1. I Danmark

Personer der dømmes til anbringelse på institutioner eller undergives tilsyn i Danmark på ubestemt tid, skal have beskikket en bistandsværg.

Efter endelig dom anmoder politiet POOQ om at indstille en egnet værge. Herefter indbringer politiet sagen for kredsretten, der beskikker værgen.

Kredsretten fremsender kopi af retsbogsudskrift samt værgebeskikkelse direkte til landsretten, politiet, værgen, POOQ samt det pågældende hospital eller den pågældende anstalt, institution.

2. I Grønland

Der skal ligeledes beskikkes bistandsværge for domfældte, der anbringes på ubestemt tid i en institution i Grønland, eller undergives tilsyn på ubestemt tid i Grønland.

Fremgangsmåden her er den samme, der skal blot ikke indhentes indstilling om værge fra POOQ og der skal således heller ikke sendes retsbogsudskrift og værgebeskikkelse til POOQ.

§ 113, stk. 3: Foranstalt- ningsændring /ophævelse

Afgørelse om ændring eller ophævelse af foranstaltningen træffes af retten.

Sagen indbringes af anklagemyndigheden enten af egen drift eller på begæring af kriminalforsorgen, vedkommende hospital eller institution, den dømte eller hans bistandsværge. Anklagemyndigheden har pligt til, senest at indbringe sagen efter 3 års forløb og derefter hvert andet år.

Hvis retten afslår en begæring fra den dømte eller hans bistandsværge om ændring eller ophævelse, kan sagen forlanges indbragt på ny, når der er gået 1 år efter afgørelsen.

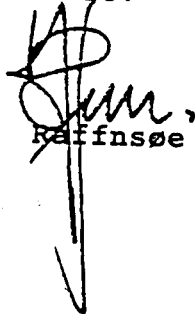
Rettens afgørelse kan gå ud på lempelse eller skærpelse inden for rammerne af § 113. Foranstaltning efter § 113 kan kun endeligt ophæves ved dom og det bør først ske, når risikoen for ny kriminalitet må anses for ubetydelig.

§ 113, stk. 4:
Fremgangsmåde
ved ny lovover-
trædelse under
foranstaltning-
gens fuldbyr-
delse.

"Begår den dømte ny lovovertrædelse under ophold i institution som nævnt i stk. 1, fastsætter retten en samlet foranstaltning for det forhold og for den tidligere pådømte lovovertrædelse, medmindre den anser den tidligere foranstaltning for tilstrækkelig.

Retten kan i stedet fastsætte en foranstaltning alene for det nye forhold.

Bestemmelserne i 1. og 2. pkt. finder ligeledes anvendelse, hvis den dømte begår ny lovovertrædelse efter at være dømt til anbringelse i institution, men inden anbringelse i institutionen er iværksat."

Riffnsøe

RETSLÆGERÅDET

Blegdamsvej 6
2200 København N.
Telefon: 35 37 33 22
Telefax: 35 37 50 21

J. nr.

Brev nr.

Dato: - 9 OKT. 2001

Til
medlemmerne af Retslægerådets psykiatriske afdeling

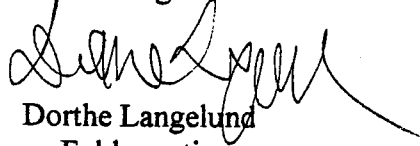
Vedr. cirkulære nr. 233 af 15.12.93 fra Landsdommeren i Grønland vedrørende anvendelse af kriminallovens § 113

Hermed en lille "reminder" om, at en af de særlige domsformer i ovennævnte cirkulære, "dom til psykiatrisk behandling, om fornødent i Danmark", er "overruled" af Grønlands Landsret, der i en dom har afvist at bruge denne domsform. I stedet har landsretten i en dom anvendt følgende formulering: Behandling på dansk psykiatrisk hospital eller under tilsyn deraf, således at den behandlende læge skal være bemyndiget til efter nærmere aftale med overlægen ved psykiatrisk afdeling på Dr. Ingrid's Hospital i Nuuk (Godthåb) at træffe bestemmelse om udskrivning via psykiatrisk afdeling på Dr. Ingrid's Hospital.

I foråret 2000 orienterede politimesteren i Grønland, Jørgen Meyer, Retslægerådet om dommen. Kopi af side 8 i referatet fra mødet vedlægges.

På baggrund heraf anbefaler Retslægerådet ikke længere "dom til psykiatrisk behandling, om fornødent i Danmark", men anvender i stedet formuleringen fra den nævnte landsretsdom, jf. til eksempel vedlagte kopi af rådets udtalelse af 26.09.01.

Med venlig hilsen

Dorthe Langelund
Fuldmægtig

Er landsdommerens cirkulære nr. 233 af 15.12.93 vedrørende anvendelse af kriminallovens § 113 stadig udtryk for praksis?

De grønlandske domstyper i henhold til § 113 er nærmere præciseret i ovennævnte cirkulære. En af de særlige domsformer er "dom til psykiatrisk behandling, om fornødent i Danmark". Ved denne domsform har det været overladt til et lægeligt skøn, om behandlingen skulle foregå i et psykiatrisk hospital i Grønland eller i Danmark, og det krævede ikke nogen foranstaltningsændringsdom at flytte den dømte til og fra Grønland, alt efter hvad behandlingen indicerede. Der har i de senere år været rejst tvivl om, hvorvidt denne domsform har fornøden hjemmel i kriminallovens § 113, og Grønlands Landsret har i en dom afvist at bruge denne domsform. I stedet har man anvendt dommen, at der idømmes behandling på dansk psykiatrisk hospital eller under tilsyn deraf, således at den behandelende læge skal være bemyndiget til efter nærmere aftale med overlægen ved psykiatrisk afdeling på Dr. Ingrid's Hospital i Nuuk (Godthåb) at træffe bestemmelse om udskrivning via psykiatrisk afdeling på Dr. Ingrid's Hospital.

Cirkulæret er ikke lavet om, men der er altså afsagt en dom af Grønlands Landsret, hvor der som ovenfor nævnt anvendes en anden formulering i stedet for den omtvistede formulering. Rigsadvokaten har forsøgt at få tredje instans bevilling til at indbringe denne fortolkning for Højesteret, men det er blevet afslået af procesbevillingsnævnet. Retstilstanden nu må derfor være, at den omtvistede domsform ikke anvendes mere, og at der i stedet bruges den formulering, som landsretten har anvendt, det vil sige behandling i Danmark med mulighed for udskrivning igennem Dr. Ingrid's Hospital. Dette synspunkt har Grønlandskommissionen tilsluttet sig i sin betænkning. Det er ligeledes blevet tilkendegivet af den nuværende landsdommer i Grønland, at han agter at bruge den nye formulering.

Jørgen Meyer afsluttede mødet med at opfordre Retslægerådet til at besøge Grønland for selv at se de særlige grønlandske forhold. Der var bred enighed om, at dette var en god ide, der dog afhænger af de økonomiske forhold